

nôrabi **uráá**qtaba (**Apótoro**) **timáyí**karai-wayukama **nôrabi** **uráá**taba

Îtuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráiyē.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá maami-kánnáábímmá watáama agatáunama minná Îtuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáune.

² naayóbáké áaimma átárena íbêq-kanaaraqa Îtuma wenamáárîq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama yiwíkēna aamá áúmatan-aimma káyiraatiye. wemá mayaímá mamá ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq timá yímikaiye. mikáké Áánûqtuma Îtumma awíqmena Áánûqtuma yabíkái-marupaqa utáiyē.

³ naayóbáqá Îtuma wenamáárîq aú-aiqa maténa pukáipoana anaaékaqa netuq-kánáámá wemá iyápó-annaraq wenaúma má-yiraatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká áí-ayaa-kanaama (40 kanaama) Îtuma yetôpaqa uréna Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye.

⁴ mirá téna Îtuma yeráwáqtê aáwaqa nai-yááréráq maraq máena timá yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá yaákareq aboámá ‘tíménúne’ téna timá akoqnáá tiráine. naayóbáqá Îtuma maará-tiraine: “kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro.

5 Yóáane wemá aarawaamá nommá péqyikaraimanibo anaaékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye.” téna Ítuma tiráine.

6 ániibo mi-kánááráqa iyápó-annama mórabi áikuma máqe-uraae. yeráwáqá maará téta Ítuma ítama aónaraae: “uyátáraana-nako, íbêqa emá káámááni yabíkáanna-yataaqa yauwéqma ketáámá Ítiráaeo-wayukama yimínónô?” téta yemá tirááe.

7 ániibo wemá yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: “maami-qtátááqá keráwáqtí minná íma wáipoaq mi-kánááwábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. ketibomá aúyánápí kéitana wenamá mi-qtátááqtábámá kéitaiye.

8 miráímanibo anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqtê kumáinaq keráwáqá akoqnáama mayánoe. ániibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá ínóe.

Ítuma aboání marûpaq utáíye.

9 Ítuma wemá maamin-áímmá timá ánatawaitata wení iyápó-annama aónraawana aboání marûpaq Ítuma utáíye.mórama waayá-kónnákómá awíqmena utáíye. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae.

10 Ítuma aboání marûpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqtí yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-uma máqe-uraaye. yenákámá wayán-únákáqtôma umátoketa maará téta tirááye:

11 “keráwáqá Káári-*wayukama* nôraq itaráq itó-*uma máeraq aabayápáqá karáqtuweraq mááo?* maami Ítuma káonaawana Áánûqtuma wení *márûpaq yauwéqma awíráitana kóiniq umá anaaéqa wemá miráraá umá yauwéqmena kumínaq aónanoe.*” téta yenákmá tirááye.

iyápo-annama yeráwáqá téta ‘Yúqtaatini mayáiráqá móra-nakoma mayániye’ tirááe.

12 miráitata yemá Órîbêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqókáq uréire urááe.

13 ánibo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraan-*namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae.* min-iyápo-ánámá mibáq máqe uráa-*yuti yíwîqa Pítaae. Yóáane. Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tómaátie. Paatááromiyue. Máátiyue.* anibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ánibo Tááímonima káámááni-*ayubike karuwaq-naré. Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. mirá-uraiye.*

14 maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-*iyakaq maréta nunamummá tíq-tiq urááe.* ánibo yaímma aaranaammá *Máriaama Ítuma anóama wení ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunamummá tirááe.*

15 mi-kánááráqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Ítun anaaé wáraa-kayukati *yúrikaq móra-aimma tiráiyue. mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uraae.*

16 Pítaama maará-tiraiye: “keráwáqá *ketîbâqawaayuo, itáaro.naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráine. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqtata*

Îtumma yáqtokaae. min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyaíno. tiráimma íbêqa abarokáq kéiye.

17 Yúqtaatima ketáátê yagaroqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matáiyê.” téna Pítaama mirá-tiraiye.

18 maamin-nákómmá Yúqtaatima naayóbáqá wenamáárîq wení otaa-mónéqnápó maramá meyanîq uráine. min-áúkápáqá wenamáárîq ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráine.

19 minnáyaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama ítaraane. miráitata min-áúkápáqtábámá yeqtí yáabikemma Aaketááma miráuma ‘nae-márábáré’ kété.

20 ánibo Pítaama maará-tiraiye: “maamin-áímmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. ‘wení naammá paá-namma wániye. móra-nakoma íma min-áúpáqá maíno.’ téna kétiye. ánibo ókaraq Táámuni wannaabí téna ‘káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayaímá mayaíno.’ téna kétiye.

21 miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-naqa Îtute uréire uráiya-kayukabike aónama awiránúnatae.

22 naayóbáqá Yóóanema áaimma átárena nommá waayúkama péqyikaraikake Îtuma mayaímá áaimma átáma maténa aqtóráq itana Áánûqtuma yawwéqma wení márûpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Îtuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáátê wataama tîniye.” tená Pítaama tiráiyê.

23 Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awiqa Yótêbi Yátatie.

wení káqon-awiqa Patáábatie.morá-nakon áwîqa Máátáiyatie.

²⁴ miráitata yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: “uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnoabaqa kanaaráq káonaane. maa-kááyáq-nákábíkémhá náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráátiyo.

²⁵ miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayáiráq mayániye. wemá mórana ení iyápó-annabi mániye. ániibo Yúqtaatima maami-máyáimá yuwéna pui-márúpáq kói-nakoni mayáiráq mayániye.” téta nunamupí tirááe.

²⁶ mi máka-nakoratama kanaaráq mi-máyáimá máyáawaniq urááyataboata yemá nunamummá kététa yátáma maqmá akátémma Áanûqtuma mitátámá mamá Máátáiyatinopaq makáiyé. mikáké Máátáiyatima wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyíkáan-annate yagaroqtamá ákáraae.

2

Aánûqtunopake Aokaq-Áágómá kukáiyé.

¹ Ítuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átarena kaayaq-wáyúkágáráq tiyááka-kanaaraq (áwîqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áikutaae. ániibo

² anókaq áama ayéna akoqnáá uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máa-naupaqa ógikaiye.

³ ániibo irautakáá-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókáq kukáiyé.

⁴ ániibo Áánúqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógiqme uráiyē. mi táoqa yeráwáqa áaimma átáma óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááē.

⁵ mi-kánááráqá yaímma Yérútáárebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae.

⁶ maamin akoqnáá-uwaagoraan-aimma timá abarokáq itata máqtemma aarawaamá mórabita áikutaae. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ôpake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááē.

⁷ ániibo yemá máqtemma iyánáaq umá kánateta yúyánámmá ôriq umá itéta tirááē: “yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááiriri-marupake-kayukamoe.

⁸ náaraq iyô? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq kéitaunataabiyo?” téta tirááē.

⁹ ketáá máqtemma miráuma Páátíya-wayukama Maríya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúría-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-wayukama

¹⁰ Parítiya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtîbi-wayukama Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaeowayukagaraq Karíti-wayukama Arébiya-wayukama itáunataama

¹¹ ketáámá káqo-kaqo-marupake yemmá máqtemma ketáái táabike watáama Áánúqtuni anóqtataatriq iqtábá kéte.

¹² máqte-kayukama iyánáaq umá ánataramaanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaaráq

timá yímikaiye. yemá yeiyáá maará téta tirááe: “maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?” téta tiráámanibo

¹³ yaímma-wayukama akáyáámmá téta maará-tiraae: “yemá taíbaq-aipike téta taíbaq aúgemma wááéni-nomma naréta neginaagí kéoe.” téta tirááe.

Pítaama watáama tiráiyé.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapannate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Yérútáárebaqa máa-kayukama ketáama itéraq maami-wágóni áaimma keráwáqá ítama arútáaro.

¹⁵ keráwáqá túyánámmá ítáama keqtááyábá ‘aíbôq-nomma naréta neginaagí kéoe’ téq kétémanibo íbêqa paá aabayaaraq (9 kirokiraq) kéuyawiye.

¹⁶ miráimanibo maami-qtátááqtábá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóéroma maará-tiraine.

¹⁷ Áánûqtu tiráine.

‘aqtó-kánáámá waaqókárîq kéinaqa ketí Aágoni akoqnaáama yúwáanana máqtemma aarawaabí kumíniye. miráinata keqtáanimaarabi keqtiáámûmaaqa amuné-áímmá tínoe.

keráwáqtí awaayatí-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqtí anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.

¹⁸ mi-kánááráqá ketí mayaí-mákónábi mayaí-íníkömmá ketí Aágoni akoqnaáama yíménata yeráwáqá amuné-áímmá tínoe.

19 kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq
aménáápáqá maa-márábímmá awaaméq-
yátááqá yiráátenune.

naaegógáráq iragáráq úmukaraq wánoe.

20 uyátárai-nakoni anó-kanaama íma pááq uráinana
aabaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá
naaemá aurániye.

21 mi-kánááráqá náayubi uyátárai-nakon áwîkaq
yaíya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá
yauwéqma yiwiráinata yemá wenná mánoe.
téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóéro mirá-tiraine.”
téna Pítaama tiráiyé.

22 Pítaama ókaraq tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-
wayukao, maamin-áímmá ítáaro. Ítuma
Náátárêtibake-nakoqtaba aamá timá-timena kéune.

23 wemá keráwáqtí aúkáapi máitanama Áánûqtuma
wepí taígani awaaméq-yátáákáráq amuné-
áíkáráq tarôq itaq keráwáqá kenamáárîq
aónaraae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamáárîq
aúyánámmá ítarena maamin-náqá Ítumma
keráwáqtí tiyáápi karaq maréna keráwáqá áamáam-
aimma arátê-kayukama iyáápi tímitaq wemmá
kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyé.

24 miráimanibo Áánûqtuma min-náqá jauwéqma
pukáipike múte itó-umakaraiye. ánibo wemmá
aú-aiqa éna puí-yátáápi ké mamá paábaq ayúkaiye.
miráuma puí-yátáákómá min-náqá íma kanaarác
yáqtokaiye.

25 Tébitima min-nákóqtábá pukáipike itó-iniqtaba
maará téna tiráine.

‘kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí

túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunaboana
wemá ketimakáq máipoana kemmá móra-
yataakoma íma tiweqtániye.

minnáyaba timuqá ôriq umá kémaraunana

²⁶ ketáagoma amuq-yatáákaráq tóyaupikemma
anókaq ááyama kéliye.

²⁷ emá íma ketí tirun-íyápómá yúwénana puí-
márúpáq wíniye.

ítaraunboana ketí túgogaraq aagániye. minná kemá
ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabiraíno.

²⁸ matúq-matuq umá mái-apaq wí-ámmá kemmá
tiráátiraanama kemá kété máeboa kepímmá
timuq-yatááqá ógitikaraane.'

téna ketináábútáá Tébitima tiráine.

²⁹ ketíbâqawaaraayuo, ketináábútáámá Tébitima
púítata uqtamá karaane. wení mararaamá ketáátê
íbêqa paá wáiyé.

³⁰ miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá
máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma ako-
qnáá umá maará-tiraine. mórama 'enánábíké-
nákómá ení márûqa yabíkái-yataaqa mayániye' téna
Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye.

³¹ naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínena i-qtátááqá
Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba
tiráine. Ítu Káríqtoma wemá min-nákóqtábá
Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena
wení aúgoma íma kabiraráiyé. ímiye.

³² Ítuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye.
miráitaqtaa ketáámá aónareqtaa kétunatae.

³³ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq uténa Áánûqtuni
Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq

máiyē. áníbo naayóbáqá Áánûqtuma téna ‘Aokaq-Áámá aménúne’ téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtáábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaaē.

³⁴ Tébitima Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtuni aayáánurapaq ímamaninibo wemá maará téna tiráine. ‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.

emá ketiyáánurapaq maraq mááo.

³⁵ áníbo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítauq aménáápáq yikánúne.’

téna Tébitima tiráine. maamin-áimmá téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yítábí mayuwánîqtaba amuné-áipí tiráiyē.

³⁶ miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama maaminnáyabama ketáámá ítama arutánátaē.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáiyamma aúrakaraiyē.” téna Pítaama tiráiyē.

aarawaamá taíbaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

³⁷ yemá maamin-áimmá itáawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiyē. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yímikaaē: “ketíbâtiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááē.

³⁸ Pítaa maará téna timá yímikaiyē: “keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káríqton áwîkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá

umátikaino. keráwáqá mirá kéiyana waq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye.

³⁹ naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqtí iyápógaraq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq ‘timénúne’ téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma ‘timénúne’ ténaboana máqtemma yááyarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Pítaama tiráiyé.

⁴⁰ ánibo Pítaama aayáqtáákaq watáama akoqnáá umá maará tiraiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye.” téna Pítaama tiráiyé.

⁴¹ miráitata máqte-kayukama Pítaan áama ítáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mi táoqa taígani-kayukama yirummá waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

aúgemma Ítun aamá ítáa-kayukati íráqôn-aaine.

⁴² mi-káyúkámá íráqôniq umá timáyíkáan-annati yáama kéiteta yíbâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqtê mórapike aáwaqa kéneta nunamummá tirááe.

⁴³ miráitana Áánûqtuma taíbaq-awaameq-yataaqa iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq urááe.

⁴⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtoqaq itáíq-itaiq uráá-kayukagaraq mórabi máqe-uraae. ánibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqmá yaíkááe.

⁴⁵ miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkaraq máráawata meyáníq kéowata móneqa

matááe. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyaníq urááe.

46 máqte-tupaama yemá máqtemma mórabí anó-monoq-naupaq uráámanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááéni-nokaraq mórabike narááe.yeráwáqá yimuqá kémareta máqtemma yímikaae.

47 máqte-kanaaraqá yemá Áánûqtun áwîqa múte kéyauyowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta 'íráqôniq kéoe' tirááe. máqte-kanaabimma uyátárai-nakoma yauwéqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

3

mórama aítauqa táíq urái-naqa íráqôniq uráíye.

1 móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummô téqo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye.

2 ánibo móra-naqa aítauqa táíq urái-naqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama miráuraimma marákáraine. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oq-taráqá aati-aatimá máitata min-óqtáyábá 'íráqôn-auramma aónaiye' téta tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqá móneqtaba waayúkaraq inaa-inaa tiráíye.

3 ánibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemma yumónaimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákáráq yaímma-yataaqa timígáae téna ítama aónaraiye.

4 Pítaama mi kárú-nakomma aúrapi karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapi

karákáitana Pítaama maará téna tiráiyee: “emá kekárátá timónaao.” téna tiráiyee.

⁵ ánibo “móra-yataaqa yenákámá timíyéta kéoye” téna wemá waéqma yenákátí yúrapí karákáiyee.

⁶ miráimanibo Pítaama maará téna tiráiyee: “kemá móneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnama kanaaráq emmá aménúne. minná Náátárêtipake-naqa Ítu Káríqton áwîkaq emá itó-uma aammá waaoo.” téna timá ámikáiyee.

⁷ min-nákóní ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóní áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráiyee.

⁸ ánibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaae waqména anó-monoq-naupaqa uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwîqa múte yaútaiyee.

⁹ ánibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae.

¹⁰ miráitata aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaraqa máena máqte-kayukaraq móneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taíbaq-yuyanamma ítaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaq watáama tiráiyee.

¹¹ maami aítauqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma “Tórómónini naamátûpare’ tenn-áúkápáq uyaatéta yama áíkutaee.

¹² Pítáa mi-káyúkámá keyimonena maará téna watáama timá yímikáiyee: “keráwáqá nôraq itaráq maami-qtátááqtábámá netuqyaa-túyánámmá

kéitaa? nôraq itaráq kerátátí túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá ítáama kerátámá kerátátí akoqnáágaraq aokaq-ááíkákénnáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye.

¹³ keráwáqá Ítíráaeo-wayukao, Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaai Áánûqtuma wení mayai-iyápógón áwîqa múte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómmá keráwáqá awîqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma Pááíratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yauwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaéema umákaraane.

¹⁴ miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íraqôniq umá yainaí-náqá aabi mayákarae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá ayúkaamanibo

¹⁵ aúwaraikoni áai-naqa wemmá ikákaae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma kerátámá minnýaba wení watáama timáe uréire kéuye.

¹⁶ miráitaka kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwîkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaae. Ítuma wenamááríq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááqá kétimitaka maami itai-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqti túrakaq íraqôn-akoqnaa-yataaqa abarokáq kéiyé.

¹⁷ áraine. ketíbâtiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqti anó-kayukagaraq Ítu Káríqtomma íma ítama arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane.

18 miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.' tirááne. keráwáqá mirá kéowanaibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye.

19 miráínaq túyánámmá waéqma itéraq tirumamá waeraíyana Áánûqtuma keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaníye.

20 miráiyana Áánûqtuma keráwáqá aúgen-akoqnaama tiména Ítumma Káríqtoma timákainana kerawaqtôpaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáq Ítumma awaaméqá umákaraine.

21 íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íní-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine.

22 Móteti maará-tiraine. 'Áánûqtuma uyátárai-nakoma keráwáqtí tîbâqawaayupike mórama amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaaé waqmá kéiteraqa keráwáqtábá tînna-yataakoni anaaé wáráaro.

23 náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáiyana Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítíráaeo-wayukate móragaraq íma mánoe.' téna Mótetima tiráine.

24 naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma Táámuyogaraq yaímma anaaékaqo abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba

tirááne.

²⁵ keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí iyápó-annama mááe. keráwáqtí tináábútáábi Áánûqtuma aamá timá yarúmakai-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘ení iyápógokake máqtemma maa-márábí-káyúkámá kemá yemma íráqôniq umáyikanune.’ tiráine.

²⁶ Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá íráqôniq kéomatikena keráwáqtí táí-aaipeke mamá waétikanena iráine.” téna Pítaama tiráiyé.

4

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

¹ Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kétéyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náupáq-káwáá-nákáráq Tááqtûti-wayukagaraq mikáq irááe.

² ánibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta ‘Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe’ téta tiráiyé.

³ miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae’ téta yiwíqmeta urááe.

⁴ miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákátí Ítuqtaba téyan-aimma itéta yirummá waékáamma yemá netuqyaa-káyúkáé (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúrikaq aamá ítama yaíkkaa.

5 aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq áíkutaæ.

6 ánibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq Érékáánara yeráwákáráq yeqtí móra-annagaraq yeráwáqá mórabita Yérútáárebaq áíkutaæ.

7 mi-kááyáq-íyápórátamá yemá yeqtí yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónaraæ: “kenákámá náawan áwîkarabi akoqñáárraraq maami-qtátááqá tarôq kéoyo?” téta tiráæ.

8 ánibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiraitana wemá maará téna tiráíye: “keráwáqá Ítiráæo-wayukati anómma kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô,

9 kekárátá ítama aónéq ‘naayóbáqá maamin-náqá aítauqa táíq uráimanibo nôraq itanawáq aítaukoma íráqôniq uráíyo’ téq keráwáqá kétémanibo

10 keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítiráæo-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqtí túbáq itó-uma mái-nakoma Ítu Káríqtoma Náátárêtibake-nakoni áwîkaq atóbama íráqôniq kéíye. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana púitana Áánûqtuma wemmá yauwéqma itó-umakaraiye.

11 maamin-náqá Ítuqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye. ‘keráwáqá mayái-wáyúkámá naammá inéq maamin-óqtáqtábá táí-oqtane téq tiráámanibo akoqñáá uráitata naakóní áwáá moyakaq makéta káqon-

oqtamma min-ámúráq kémaraae.íbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuraiye.' kétiye.

¹² máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awikaq keqtaámô yauwéqma tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Ítun áwîkarapi akoqnáárraraq tímikaiye.

¹³ ánibo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma yenákámá íma ikatîqa éta akoqnáá umá watáama tiráíye. miráitata monoq-káánítôré-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroqtamá uréire uréta yaákaq urááe.

¹⁴ miráitata yemá aónaamma minnámo aítauqa táiq uráimma mamá íraqôniq umákaayan-nakoma yenákátê itó-uma yagaroqtamá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tínón-aimma íma wáitata ókaraq íma watáama tirááe.

¹⁵ miráitata yemá min-nákámá timáyikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaúpaqa watáama yeíyáá téite urááe:

¹⁶ “ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyikanunataabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-ininaukaqa yemá aónama ánatarapoata ketáámá minná kanaaráq íma mamá aúyoranunatae.

¹⁷ miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínîpoaqtaa ketáá yenákámá yiwíkeqtaa ókaraq Ítuni áwîqa íma káqo-kayukama timá yíméro téqtaa akoqnáá-aimma timá-yimenunatae.” téta yemá tirááe.

¹⁸ ánibo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta “kenákámá móragaraq maamin-

náqá Ítun áwîkaqa káqo-kayukama íma timá yímekao.” téta tirááe.

¹⁹ miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúrakaga arupú-aainaq tarôq óyú keráwáqtí táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamáárîq yainai-wáyúkaráá umá máeqa timá tíméro.

²⁰ kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka ítarauyatabama íma kanaaráq paátí máyubo abarokáq timá-yimeyuye.” téta Pítaayaa Yóáanema tirááye.

²¹ máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragáráq-áímmá téta maamin-nákámá timáyikayata kóuraaye. miraitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatîq urááe. ánibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá ánná yimínônaqtaba abáá uwaeta ibáqyukaae. máqte-kayukama maami-qtátááqá tarôq kéoyata káoneta yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae.

²² ánibo aítauqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaraaya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqe-uraiye.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

²³ iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áímma máma timá-yimikaaye.

²⁴ ánibo yemá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá maará téta tirááe: “anó-nako, enamáárîq wíyôkaraq maragáráq

únókáráq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáimma tarôq urááne.

²⁵ naayóbáqá ení Aokaq-Áágómá ketáái títaubikomma ení mayái-náqá Tébitimma maará téna timá ámikaiye. ‘nôraq itatawáq Yéqtaeowayukama íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawaq nôraq itatawáq waayúkama aamá íma ítaraa-kayukaraa umá kéitao?

²⁶ maa-márábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama mamá áíkuyeta Áánûqtumma wení Metáiyakaraq namuroíq umákaraae.’ téna Aokaq-Áágómá Tébitini ibí tiráiyé.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. kínima Érótigaraq anókamaami-naqa Pááqtati Pááíratigaraq yaímma Yéqtaeowayukagaraqa Ítiráeowayukate yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Ítumma ení Metáiyama namuroíq umákaraae.

²⁸ miráimanibo yemá áíkuteta emá túyánápiké timá akoqnáá uráán-aimma abarokáq mamá pááq urááe.

²⁹ uyátaráana-nako, íbêqa emá itaao.maamin-áíqtába yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragaráq-áímmá kéte. ení watáama abarokáq ikatîq íma éqtaa timá yiménúnayabataama tíwáqnaa uwo.

³⁰ ení ayáámma múte yaúte waayúkama mamá atóbamayikeaq enamáárîq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwîkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátáárîq uwo.” téta nunamupí tirááe.

³¹ miráitana yeráwáqá áíkuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwápímmá Aokaq-Áágómá

ógikaiye. miráipoata yeráwáqá ókaraq íma ikatîqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq áaimma átáma timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama ‘kennáe’ téna tiráibo máqte-qtataaqa minná ‘máqte-kayukati minnáe’ téta yeráwáqá tirááe.

³³ ánibo timáyíkarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe.miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íráqô-yataa yímikaiye.

³⁴ ánibo yeráwápíkémhá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráie. miráitata máqtemma yeráwáqtí marawábi naammá waayúkaraq maráawata meyáníq urááe. minnárake móneqa matéta timáyíkarai-wayukama yímikaae.

³⁵ ánibo timáyíkarai-wayukama yemá móneqa matéta aqtórárîq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.

³⁶ itáaro. móra-naqa máqe-uraimma wenáwîqa Yótêbie. wemá Aríbae-annabike abarokáq uráimanibo timáyíkarai-wayukama weqtábá Páánabaŧi téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-árááré’.

³⁷ wení maramá Táíparatibaq wáitana waayúkaraq máraitata meyáníq urááe. minnárake móneqa maténa timáyíkarai-wayukama má yímikaiye.

5

Áánánáiyatiyaa Tapáírae.

¹ móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Áánánáiyatie. ánibo ánáakon áwîqa Tapáírae. miráitana Áánánáiyatima wení yaímma-yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyáníq ígáae tirááye.

² miráitana Áánánáiyatima mikáké móneqa maténa yaímma wetábá aúpáq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa iyápó-annati yítaupi má-makaiye.

³ ánibo Pítaama maará téna tiráiyé: “Áánánáiyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnoabaqa ógiraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áímmá timá ayuwé mi-máráráké enamááríq yaímma-moneqa aúpáq makáánô?”

⁴ maami-márámá ení maramá íyaq wáqe-uraiyo? anaaékaqa maami-márámá meyáníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo móneqa maténa ennámíbo mónekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawáq mirán-ááímmá tarôq uráano? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áímmá timákáraapo Áánûqtuma kaaqaari timákáraane.” téna Pítaama tiráiyé.

⁵ ánibo Áánánáiyatima maamin-áímmá kéitena marabí yutákéna pukuráiyé. miráitata min-áímmá ítáa-kayukama ôriq umá yáaqtaba urááe.

⁶ miráitata yaímma awaayatí-wáyúkámá wení arááq-auma tabaráábe wáqtôbi múqmúmeta mó-uqtamakaraae.

7 anaaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáiyatimma ánákoma nói-qtarabi abarokáq immá íma ítarena min-náúpáqá utáiyé.

8 ánibo Pítaama maará téna: “Tapáírao, timá-timiyo. mararákémhá moneqa káginnawaq enawaikótêma mataáyô?” téna Pítaa titana Áánánáiyatimma ánákoma maará-tiraiye: “owé. kinnamiye.” téna tiráiyé.

9 ánibo Pítaama maará téna timá ámikaiye: “nôraq itakawáq kenákámá aamá timá móraraq marékawaq uyátárai-nakomi Aágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókáq oqtaráq máanapoata yemá ekáráq maméta mó-uqtanoé.” téna tiráiyé.

10 miráitana Tapáírama wemá min-áímmá kéitena páátákáá marabí yutákéna pukuráitata awaayatí-wáyúkámá min-náúpáq utéta aónaamma Tapáírama pukuráitata yemá min-ínímmá maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-uqtamakaraae.

11 miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káíkuyogaraq yaímma-waayukagaraq maamin-áímma kéiteta yeráwáqá yáaqa ôriq umá karáiyé.

ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráiyé.

12 timáyíkarai-wayukama aarawaatí aúkápimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ókon-okomma tarôq urááé. miráitata máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini naamátûpare téta áwîqa yaakáq ya áíkutaee.

13 yaímma káqo-kayukagaraqa yemá ikatéta íma yeráwáqtê yagaroqtamá máqe-uraae. miráimanibo

yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-
yaaimea aónaraae.

¹⁴ taíbaq-wayukama uyátárai-naqa Ítukaq itáíq-itaiq
kéeta yeráwáqtê yagaroqtamá mórabi yorupamá
yoráutaae.

¹⁵ miráitata máqtemma aarawaamá karí-
wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraae. miráinana
Pítaama aakaq uréire kéinana amakómá mi-karí-
wáyúkámá yúgeqtaa íniye.

¹⁶ yaímma aarawaamá máqte-marupakemma
Yérútaáre-marukoni waaqókáq-wáyúkágáráq
yemá yama áikutaae. mi-káyúkámá yemá karí-
wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwápí mái-
kayugaraq yíwíqmeta irááe. miráitata máqtemma
mi-kári-wáyúkámá atóbageqe urááe.

*Áánûqtuni kaqtó-nakoma iyápó-annama ánnábike
paábaq iyúkaiye.*

¹⁷ miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma
yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukama yemá
Táátûtiq-wayukaboata tímáyíkarai-wayukama
anómma íyamma umáyíkaraae.

¹⁸ miráitata anó-monoq-wayukama yemá
íyamma itata tímáyíkarai-wayukama kárún-
aaimma tímáyiketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-
káyúkágáráq yagaroqtamá yíkáawata máqe-uraae.

¹⁹ miráimanibo nokáamma uyátárai-nakonopake
kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ituwena
máápaq yíwíqma márúte kéiyuwena maará-tiraiye:

²⁰ “keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami
máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba ítáamma
abarokáq máqte-kayukama mó timá yíméro.” téna

uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake iréna tiráiyé.

²¹ yemá iyápó-annama maamin-áímmô kéitetama aabáyaanapaq yaúbama iréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má timá yímikaae. ánibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áíkutaae. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwíqme yero.” téta tirááe.

²² miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónaamma min-náúpáqá iyápó-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yauwéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae:

²³ “ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónáunataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq yabi-í-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabíqtuweta máqe-uraae. miráitaqtaa ketáámá min-nákóní oqtamá íma aónáunataama min-náúpáqá móra-naqa íma máqe-uraiye.” téta tirááe.

²⁴ ánibo i-wáyúkátí monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áímmá ítátuweta yeráwáqá netuq-yúyánámmá kéiteta maará téta tirááe: “mi-qtátááqá náaraq umá pááq uráiyó?” téta tirááe.

²⁵ miráitana móra-nakoma yeqtôpaq iréna timá yímikaiye: “ítáaro. maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yíkáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama watáama kétimayime.” téna wemá tiráiyé.

²⁶ miráitata yaímma i-wáyúkágáráq yeqtí anó-

kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama yíwíqmeta iráamanibo íma yíkakaae. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tíkaminoqtaae téta ikatîq urááe.

iyápó-annama káánítôre-wayukati yúrakaq aamá tíyábá íma ikatîqa urááe.

27-28 miráitata i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáapi máma yíkaraawata anó-monoq-makoma maará téna timá yímikaiye: “ketáámá akoqnáá-aimma téqtaa keráwáqtábámá ‘Îtun áwîqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro’ téqtaa ketáámá tiráunatae. miráimanibo keráwáqtí watáagoma Yérútáare-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtááyábá maamin-náqá Îtumma ikámôwana pukáiyé téq keqtááyábá kaaqaari-túbí kémaraae.” téna tiráiyé.

29 miráimanibo Pítaagaraq yaímma timáiyíkarai-wayukama yemá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtun áama waránúnatae. maa-márábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae.

30 keráwáqá Îtumma kaapaq-yátáq ikámma puyówana ketibotáámá Áánûqtu mamá itó-umakaraiye.

31 Áánûqtuma Îtuma kun áwíqmena wení márûpaqa wení waaqókáq múma akáitana wétê máiyé. miráitana wemá keqtáámá kétéwirai-naqa áqnáabariq umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítíráaeo-wayukagaraq ketáái táí-aaipeke mamá waétikenaqtaa kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitaae.

32 maami-qtátááqtábá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánûqtun-aimma wáráa-kayukama wení Aokaq-Áámá kényimiye.

33 maamin-áímmá kéitaawana íyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tirááe.

'iyápo-annama kaayoné umáyikáaro' téna Kaméirioma tiráíye.

34 móra-naqa Kaméirioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itó-uraiye. miráitana Kaméirioma wemá naayóbáqá ámán-aimma yirááténa timá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútae. ánibo Kaméirio tiráíye: “iyápo-annama paá máápaq iyuwáiyata kóoro.” téna

35 káánítôre-wayukama timá yímikaiye: “Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútáaro.

36 Tiútatiqtabama táakaq máraaro. wemá tiráíye. ‘kemá akoqnáá-naqa máune’ téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaae kéwaraawata yeqtí namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana kúpuiqtaba wení máqte-kayukama yuwéta pípéban umá péqmare kóuraane.

37 anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwîqa agataí-kánááráqá káqo-nakoma Yúqtaati Kááririr-marupake-nakoma wemá miráuma ‘akoqnáá-naqune’ téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáamanibo wemmá ikámôwana kúpuiqtaba wení waayúkama pípéban umá péqmareta kóuraae.

38 miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero.

yeqtáaraqa taíbaq-wayukama wáraamma paá waayúkagon-ama wáinanama paá ánataginiye.

³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánûqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaaráq aúyaqyikanoe. aúqyikanego éq oeqa Áánûqtuni namuró aúráabo.” téna Kaméirioma tiráiyé.

iyápo-annama Ítun áwîkaq otaammá kégyikaawataboata yeráwáqá yimuqá makááe.

⁴⁰ miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebûqa yímíqtuweta ókaraq ‘Ítun áama íma máqte-kayukama timá yíméro’ timátuweta timáyíkarai-wayukama timá yíkáawata kóuraae.

⁴¹ Kaméirioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqtí yú-aiqa í-yátááqá Ítun áwîkake maétaboata yemá íma yiruqtabá urááe. ímiye. Áánûqtuma yemmá Ítun áwîkake yú-aiqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaiqtaba yemá yimuqá makááe.

⁴² miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá áíkuyikareta Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

6

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráawata urááe.

¹ mi-túpáamá Ítun anaaé wáráa-kayukama netuqyaa abarokáq urááe. miráitata yaímma min Ítíráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: “máqte-tupaama keráwáqá Karíki-wayukati

keqtoq-nóinímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata kémayaae.” téta tirááe.

² miráitata Ítuni tiyááka umá timáyíkarai-wayukama máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtuni mayaímá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá íarutaniye.

³ miráinaq tíbâtiwaayuo, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá ketoq-nóinímmá aáwaqa kanaaráq yimínoe. keráwápíkémhá aabapaké kaayaq-wáyúkámá aaraukáqtí yúrakaaq yepímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágógaráq itái-yátáákógaráq ógikaina-wayukama yiwíráaro. yemmá yetí mayaímá ketáámá yiménúnatae.

⁴ miráinata ketáámá kenamáárîqtaa nunamummá kététae aarawaamá Áánûqtun áma yiráátenunatae.” téta tirááe.

⁵ ánibo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áíkuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikainakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paaménatikaraq mórama káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki márûpakemma Yéqtaaeo-naqa áqnáabaqa máqe-uraimanibo anaaékaqa wemá mórama Íbaru-naqa yama aúqma máqe-uraiye.

⁶ miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápó-annati yúbáq itó-umayikareta iyááma yínêkuyeta nunamummá timá

yíkaraae.

7 miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-wayukama Yérútááre-aukapaqa iyápó-annagaraq yorupamá yoráutaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaaé áaimma átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

8 Tíbenimma Áánûqtuni íráqô-qtataakaraq akoqnáágaraq ógikaitana máqte-kayukati yúrikaqa taígani awaaméq-yátáákáqá ôriq uma tarôq uráíye.

9 miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékáánarabakekaraq Tirítibakekaraq Étiabakekarare. yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqti itaí-yátááqá uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínín-aimma aráátitana tiráíye. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaniq urááe.

10 miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itaí-yátááqá kámitataboata wenáaraqa yemá kanaaráq íma uyátáraae.

11 miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama aúpáq yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwîkaraq timá táwîq uráíye.” téta yeráwáqá tirááe.

12 ániibo yeráwáqá mirá téta aarawaagáráq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq íyaqa timá ataráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúrikaq urááe.

13 miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámáan-aiqtabagaraq timá táíq kéiyee.

14 ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye. ‘Ítuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umátuwena Móteti naayóbáqá ámáan-aimma tímikaitaama mamá waéqma tawîq íniye.’ téna tiráiyee.” téna yemá kaaqaari-áímmá tirááe.

15 miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi aónaamma Áánûqtunopake kaqtó-nakoni óikora uráiyee.

7

Tíbenima káánítôre-wayukati yúrikaq watáama tiráiyee.

1 ániibo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráiyee.

2 ániibo Tíbenima yawéqma tiráiyee: “ketibâqawaayugaraq ketibóutaagaraq keráwáqá ítáaro. naayóbáqá ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia mái-kanaaraqa tágama-yataaqa wáin-Aanuqtuma wekák kukáine.

3 mi-kánáaráqá Áánûqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragáráq ení waayúkagaraq

iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátenaaq únnabaq waaó' téna Áánûqtuma tiráiyé.

⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ánibo anaaékaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami íbêqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana iráine.

⁵ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánûqtu wemá aamá timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba 'anaaékaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánááráqá Áábaraama wemá iyápóma íma maqyíkaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine.

⁶ Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. 'anaaékaqa ení iyápó-annama káqo-kayukati marabí mánoe. ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyiketa miráuma netuqyaa-kárítímáátígóní (400) aúkáapi mamá táwîq umáyikanoe.

⁷ miráimanibo ení iyápó-annama anaaékaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yíme-kayukama ánnáma yíménata yeráwáqá mi-nóiyápómá mi-márúqá yuwéta kóinoe. miráinata yemá maami-máráráq kekáq nunamummá má-tinoe.' téna Áánûqtu tiráine.

⁸ ánibo Áánûqtuma aamá timá yarúmarena mórama áúma karáí-áwááméqá Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaaékaqa Áabaraama móra-

iyapoma Ááítekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánááráqá aúma kárátaimma minná Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááitekima Yáakobomma aboaé. ánibo Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketáái títaubikomma yúma kárátaine.

⁹ miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeqtíbâkoma Yótêbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma kéyimeta meyámmá matááe. miráitata Íqtîbibake-kayukama yemá Yótêbimma awíqmeta Íqtîbibaqa kóuraamanibo Ááûqtuma paá wetê máqe-uraiye.

¹⁰ Áánûqtuma Yótêbimma áwáqnaa kéena máqtemma wení ummaa-yátáápíké mamá paá kéumakena kaayoné-yátáákáráq íráqôn-auyanama kínima Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtîbibaqa kínima Péroma Yótêbimma kawáá-yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqtîbibaq-wayukaraq kawáá umákaraiye.

¹¹ anaaékaqa mórana anómma aayawaa-kánáámá abarokáq itana Íqtîbi-aukapakaraq Kéinani-aukapakaraq anómma yáyaba urááe. miráitata ketítaubikotaama yeráwáqá aáwaqa kanaaráq íma naawánîq urááe.

¹² miráimanibo Yáakoboma Íqtîbi-marabaq aáwaqa wáiyé ten-áímmá ítátuwena wenáráábitima ketáái títaubikoqtaama áqnáabariq umá meyánîq íneta kukáane.

¹³ ánibo anaaékaqa yeráwáqá ókaraq yauwéqmeta Íqtîbi-marupaq kúmôwana Yótêbima wení awaaútáama timá yímikaiye. 'kemá keqtíbâkoma

Yótêbimune.’ téna kêtima-yimitana Íqtîbi-marupake-kinima Péromma timá-amena ‘ketiwaaútááé’ téna wegáráq Yótêbini yimónaraiye.

¹⁴ miráitana Yótêbimma aboámá Yáakobonopaq aamá yuwéna máqtemma awaaútááti aara íyápóma miráuma abapaké kaayaq-tíyáákágáráq móra-tiraapaq-wayukama (75) Íqtîbibaq kumígáae téna yááyaraiye.

¹⁵ miráitana Yáakoboma mi-tínáábútáágáráq Íqtîbibaq kumáeta anaaékaqa mibáq pukuráane.

¹⁶ miráitana Yáakoboma aara iyápógaraq Íqtîbibaq kumáeta yemá anaaékaqa mibáq pukuráae. mi-káyúkátí aráaq-yuma maméta Tékemabaq mó uq-tamáyíkaraane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyáníq uráimarama Tékemabaq mó uqtamáyíkaraae.

¹⁷ ánibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínîqtaba Áabaraamma timá ámikaimma mi-kánáámá íbêqa waaqókáq uráiyé. Ítíráaeo-wayukama Íqtîbi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uraae.

¹⁸ ánibo Íqtîbi-marabaqa mórama aúge-kinimma abarokáq uréna wemá Yótêbimma wenaúyánámmá íamikaiye.

¹⁹ miráitana min-nákómá ketáái tináábútááama makaténa kaaqaari-áímmá kêtima-yimena anón-ummaa-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbáq yuwáiyana puígáae téna tiráiyé.

²⁰ mimórá-kánááráqá Mótetimma anóama marákariye. miráitana min-íyápómá íraqôn-iyapoboana Áánûtumma ôriq umá ákaraiye. miráitana

Mótetimma anóayaa aboámá kaumo-wíyókóní arupimmá yeqtí naaúpaq ákáreta kawáá umáketa anóama náamma ámikaiye.

21 ániibo anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbáq mó ayúwáawana máitana kínima Péromma ayáámûkoma Mótetimma awíqma wení iyápóraa umá awíqme iréna awítaiye.

22 ániibo Mótetima Íqtîbi-marupaq máitata yirááti-wayukama wemmá íráqô-qtataaq aráátewana wemá itaí-yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení mayaírákáráqá akoqnáá-naqa máqe-uraiye.

23 ániibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40)wení Ítíráaeo-wayukama ko yimónanena uráiyie.

24 miráitana Mótetima aónaimma mórana Íqtîbi-marupake-nakoma Ítíráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima Ítíráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtîbi-marupake-naqa ikámma pukáiyie.

25 Mótetima aúyánámmá itáimma wení waayúkama téta Áánûqtuma wemmá akoqnááama amínana yauwéqma tiwiránítaae téta yúyánámmá itánóaa téna Móteti timánibo Ítíráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá Ítaraae.

26 móra-aabayaanaapimma Mótetima aónaimma kaayaqá Ítíráaeo-nakoratama ááiqa kéoyana Mótetima min-nákámá mamá paá umáyananae téna maará-tiraiye. ‘ááiqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nôraq itakawáq ááiqa kéoyo?’ téna Mótetima tiráiyie.

27 miráimanibo mi ááiqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweqtatuwena maará-tiraiye. ‘emá ketáái

anómma mááe aamá ítama yainai-náqá emmá náawaq tarôq umákarauyo?

28 énaimma emmá Íqtîbibake-naqa ikámma puyétaanaiq umá íbêqa emá kemmá tíkamma puíneq kéono?’ téna min-nákómá tiráiyé.

29 miráitana Mótetima min-áímmá kéitenama péqmarena káqon-aukapaq Míria-marabaq ko máqe-uráiyé. mibáq wemá aaramá maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyíkáraiyé.

30 áníbo miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima (40) yáwitana mi-kánááráqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Mótetinopaq waayúkama íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááínai-anugoni waaqókáq pááqya-tabike iramá karáiyé.

31 miráitana Mótetima min-írámá káonena wemá netuq-áúyánámmá ítátuwena wemá min-írágóní waaqókáq uréna aónanaae téna uráiyé. áníbo Áánûqtuma abarokáq maará-tiraiyé.

32 ‘kemá Áánûqtue. enanáábútááti uyátárai-nakoma kemá Áabaraama Ááítekigaraq Yáakobogaraq yeqtí uyátárai-naqune.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. miráitana Mótetima ikatîq éna aqtete kéena ókaraq min-írágómmá íma aónaraiyé.

33 áníbo Áánûqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiyé. ‘emá aítauq-anaamma ayúqtuwao. mi-máraráqá emá aítauqa yáánama kemá máunaboana aokaq márámíyé.

34 ketí-wayukama Íqtîbibaq kemá aónáunnama mamá táwîq kéumayikaawaq kemá yeráwáqtí íbíq-áímmá kéiteq íbêqa yemmá yíwáqnaa ónáá kéune.

miráinaa emá íbêqa itóaao. kemá Íqtîbi-marabaq emmá timákáanaa wínóne.' téna Áánûqtuma Mótetimma timá ámikaiye.

³⁵ miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítíráeowayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. 'náawaq eqtábámá anómma mááe aamá ítama yainao téna timákaraiyo?' téta tiráa-nakomma íbêqa Áánûqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítíráeowayukama yauwéqma yiwirai-nákáá umá timákáitana uráiyé. pááqya-tabike iramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake Mótetimma akoqnáama ámikaiye.

³⁶ miráitana Mótetima Íqtîbibake waayúkama yiwíqmena karogaron-únópikáráqá waayúka íma máa-kaqmaapakaraqa miráuma kaayaqté-kaayaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkápimmma ókon-okomma anón-awaameq-yataaqa tarôq uráiyé.

³⁷ ánibo mi Mótetima wemá Ítíráeowayukama maará timá yímikaine. 'Áánûqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúraanimma Áánûqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.' tiráiyé.

³⁸ naayóbáqá Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq áikumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááínai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánûqtun áama matáimma min-áímmá aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae.

³⁹ miráimanibo mi-kánááráqá ketáái títaubikoma

yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtîbibaq wínóqtaba yúyánámmá ítaraane.

⁴⁰ miráitata yemá Mótetimma ábâkoma Éronikaq maará-tiraae. 'Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánûqturaa umá ketáái túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraq itáíq-itaiq ónúnatae. ketáái anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? íkéitaunatae.' téta tirááe.

⁴¹ ánibo mi-kánáaráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa tarôq umáketa yeráwáqá yaímma naí-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-yátáákáq agamá ákûq umákaraae. maami-púrúmákáákón áráaqa yeráwáqti iyáápike tarôq umaráakaq yimuqá marakéta nunamummá mi-qtátáákáq tirááe.

⁴² miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaaemma umayíkáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wái-qtataaqa aabaúrúqá wíyokaqa wiyókáqá yekáq nunamummá tirááe. miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráíye. 'keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaroqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni (40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáráq mirá-uraanabiyo? ímiye.

Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimmá kaqamáapaqa naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáq ímira-uraane.

kaaqaari-Áánúqtúráá-náqá Móroki wení
tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá
matááne.

43 keráwáqá wiyókóní amammá tarôq umákeq
minnágónáwîqa Arébaana óq-yataakaraq
tarôq umákeq yekáq nunamummá
tiráánaboq Bébírônibake nékaq óq-mapaq
timátikánaq kóinoe.'

wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma
Áánûqtu mirá-tiraine.

44 ánibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama
waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máqe uráá-
kanaaraq tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq wáqe-
uraine. miráitana naayóbáqá Áánûtuma Mótetiqtaba
maami-námmá 'miráuma uwo' téna aráátitana
Mótetima mirán-námmá tarôq uráine.

45 anaaékaqa ketáái títaubikotaama maami-
tábaráábé-námmá yeráwáqá yaaguyaqméta Yótuata
kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútááti
yúraqaq Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-
márámá yíkamma kéwareta yeráwáqtí maramá
matááne. mi-kanáaráqá tabarááberake umáta-
monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena
Tébitini kanaaraq iráiye.

46 ánibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima
'Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-
nakoqtaba mórama umákanune' téna nunamupí
ítama aónaraiye.

47 miráimanibo Tébitimma áanikoma Tórómónima mi-
námmá Áánûqtuni monoq-námmá tarôq uráine.

48 miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-
naqa Áánûqtuma waayúkama umaráapi-namma

íma kémaiye. wemá miráuma Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya maará-tiraine.

⁴⁹ ‘uyátárai-nakoma maará-tiraiye.

ketí márûpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtatae.

ánibo maa-márámá ketí títauqa maqamá arage kéune.

keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaaráq umátikano?

kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?

⁵⁰ maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?”

téna Áánûqtu tiráine. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya agatáine.

⁵¹ keráwáqá aamá ítáma yagu-yagu kée. keráwáqtí tíyaqnoarabi túyánánóbáqá aamá íma itaí-wáyúkáé. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-Áágómmá kárate. keráwáqá móraiq umá keráwáqtí tináábútááraa kéoe.

⁵² áraimma naayóbáqá ketítaubikotaama nóin-amunewayukawaq naayóbáqá máawatawaq keráwáqtí tináábútááma íma mamá táíq umáyíkáráanabiyo? áraimma mórama ímiye. anaaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni wataáma te-káyúkámá yíkakaane. ánibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáíye.

⁵³ miráitaq keráwáqá Áánûqtuni ámáam-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo anaaemma ímo kéwarae.” téna Tíbenima ayáqtááq-aimma tiráíye.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukáíye.

54 ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá Tíbenini watáama kéiteta yemá iyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe.

55 miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma máitana aónaraiye.

56 ánibo Tíbenima maará-tiraiye: “aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitaq aónáúnnama Waayúkagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma máíye.” téna Tíbenima tiráíye.

57 mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqtí yaákaq káuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabi uyaaté urááe.

58 ánibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákaae. áqnáabaqa káánítôre-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqtí kúberai-unamma ayúqma mórama awaayatí-nákóní amakaq makáámma min-nákón áwîqa Tóroe.

59 ánibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tiráíye: “uyátáraana-naqa Ítuo, emá ketí taáma mayaa.” téna tiráíye.

60 miráitana wemá araayutaúmmá aténa anókaq ááyama maará tiráíye: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyo.” Tíbenima mirá kétena wemá pukuráíye.

8

Îtun áama ítáa-kayukama Tóroma mamá táíq umáyikaraiye.

¹ Tíbenimma ikámma púyôqtabama Tóron áyakoma kanaa uráíye. ánibo mi-kánááríq-wáyúkámá Yérútáárebaq máeta Îtun anaaé wáráa-kayukama mamá táíq umáyikaraae. miráitata yeráwáqá péqmareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ánibo máqtemma Îtuni iyápó-annama mikáq Yérútáárebaq máqe-uraae.

² yaímma-wayukama Áánûqtun áaimma íráqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini arááq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe.

³ ánibo Tóroma Îtun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqtí naaúpake mórabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yíkáraíye.

⁴ miráitata Îtun anaaé wáráa-kayukama yaímma péqmareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábímmá yemá átê-wataama Îtuqtaba timá yímikaae.

⁵ ánibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq kukéna Áánûqtuma timákarai-nakoma Îtuqtaba watáama timá yímikaiye.

⁶⁻⁷ miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaaméq-yátááríq immá káoneta taíbaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ánibo taíbaq-wayukama yítauqa táwîq urái-kayukagaraq iyáátamma akátai-kayukagaraqa wemá mamá

atóbamayikaraiye. minnýyaba wení waaqókáq ya áikuteta wataáama ítaraae.

⁸ miráitana Táméria-marabaqa mááe-kayukabimma anómma yimuq-yataáqá pááq uráiyey.

⁹ mi Táméria-marukaqa móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Tááímonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kítitata

¹⁰ akoqnáá umá kítiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anónaqiye. maamin-náqá Áánûqtu timákaitana akoqnáágaraq kukáiyey.” téta yemá tirááe.

¹¹ ánibo yemá akoqnáá umá ayáqtáá-kanaama wenáama kítiteta máqten awaameq-yátááqá tarôq kítitaboata yeráwáqá wenáama ítaraae.

¹² miraimanibo Píripima iréna átê-wataama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabagaraq Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni áwîqtabagaraq má-tiraiye. miráitata mi-kánáaráqá aarawaamá min-áímmá itáíq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae.

¹³ ánibo Tááímonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáraq maamin-áímmá kítitaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pérakaraiye. miráitana Tááímonima Píripite máqe-uraiye. wemá aónaimma Píripima uyátá-maqma anón-awaameq-yataaqa tarôq kítitana wemá káonena iyánáaq uráiyey.

¹⁴ ánibo Ítuni timáyíkarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta yeráwáqá itáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá íraqôniq umá Áánûqtun áama ítaraae. miráitata yemá kaayaq-nákámá Pítaayaa Yóóanema timáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraaye.

15 miráitata yenákámá Táméria-marupaq uréta Ítukaq yirummá ámê-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téta yenákámá nuna-mummá tirááye.

16 miráitata yeráwáqá paá Ítun áwîkaq monoq-nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáye.

17 ánibo Pítaayaa Yóánema yenákámá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nunamummá kéteyata mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

18 miráitana Tááímonima Pítaayaa Yóánema yimónaimma yenákámá máqte-kayukaraq iyáámma kánékuyoyata mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe. miráitana Tááímonima yaímma móneqa maména yenákáyôpaq iréna maará-tiraiye:

19 “kenákámá maamin-ákóqnáámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánekuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma mayábute.” téna Tááímonima tiráye.

20 miráimanibo Pítaama wemmá maará timá ámikaiye: “íbáqyuwaa. Áánûqtuma maaminnámo amínna-yataaqa ení mónekake meyaníq inanamá ení mónekogaraq egáráq puí-márúpáq kókaao.

21 enáyakoma Áánûqtuni aúrakaqa íma kárutaiipoana ketáái mayaímá kanaaráq íma yainánóne.

22 ánibo emá íbêqa maa mirái-qtataakoma anaaémma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mi-tái-áúyánámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye.

23 áraimma kemá ení áyaqnobaq aónáúnnama enáyapimma aúrananna aí-yátááqá ógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéiyé.” téna Pítaa Tááímonimma timá ámikaiye.

24 ániibo Tááímonima Pítaamma maará téna timá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kétéyanawaq maamin-áímmá timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwîq íno.” téna Tááímoni tiráiyé.

25 miráitata Pítaayaa Yóáanema yenákámá akoqnáá-aimma téta naayóbáqá Ítuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá yauwéqma Yérútáárebaq utááye. ániibo aapaqá yenákámá kéuyeta taíbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átê-wataama tiráiyé.

Píripima Ítíópiabake-nakomma átê-wataama Ítuqtaba timá ámikaiye.

26 mórana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma iréna Píripimma timá ámikaiye: “Píripio, emá itó-uma kaa-paq ákáq uréaq Yérútáárebake Káátaq uráin-akaq wao.” téna tiráiyé. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráiyé.

27 ániibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápáq maréna uráiyé. ániibo min-ákáqá Ítíópiabake-naqa aónaraiye. wemá anó-kawaa-naqa Ítíopia-wayukaraq yabíkáin-inikoma Káánetini mayaíma matáiyé. miráitana máqtemma Káánetini mónékaq kawáá uráiyé.

28 min-nákómá wení naaópaq yauwéqma wení oóti ayárepi kéwena Áítáíyanama agatái-kannaama yoráutaiye.

29 miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáígóni waaqókák waa.” téna tiráiyé.

30 ánibo Píripima uyaaténa waaqókák uréna ítáimma maamin-nákómá Áánûqtuni watáama naayóbáqá Áítáíya agatái-kannaama yoráutiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónaraiye: “maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráiyé.

31 ánibo min-nákómá yauwéqma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áíkoní áaimma kemmá kanaaráq ímo tirááti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnô?” téna tiráiyé. miráitana Píripimma maará timá ámikaiye: “emá kanaaráq keté uyáqtama máinaka kóyo.” téna tiráiyé.

32 miráitana min-nákómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye: “yemá wemmá awíqme iréta tipí-típi áráaqa ikamínéta oníkáá umá kaayoné uráitata min-náqá awíqmeta irááe.

maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipí-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tiníkáá uráiyé.

33 miráitata yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaiyábá íma ítama arútaraae.

wenaúwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq weni iyápóyataba tîniyo?”

téna Áítáíya agatái-kannaagoma tiráiyé.

34 ánibo mi-káwáá-nákómá Píripimma maará téna ítama aónaraiye: “timá-timiyo. náawaqtabawaq

amuné-nákómá náawaqtabaq tiráiyô? wetábáq tirái káqo-nakoqtabaq tiráiyô?” téna tiráiyé.

³⁵ ánibo máqtemma maamin-áikómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná átê-wataama Ítuqtaba Píripima timá ámikaiye.

³⁶ ánibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta móra-nomma wáikaq urááye. mi-káwáá-nákómá maará téna Píripimma timá ámikaiye: “aónaa! nommá maa wáiyé. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaaráq monoq-nómmá íma kéberauno?” téna tiráiyé.

³⁷ ánibo Píripima tiráiyé: “emá kanaaráq enarukaké Ítuqtaba itáiq-itaiq emá kanaaráq nommá peránóne.” téna tiráiyé. miráitana min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “kemá tirummá amúnama Ítu Káríqtoma Áánûqtumma áanikoe.” téna tiráiyé.

³⁸ ánibo mi-káwáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma mikáq máqe-uraiye. ánibo Píripiyaa mi-káwáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá pérakaraiye.

³⁹ nommá pérakatuweta nopíké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni Aágoma Píripimma awíqmena kóuraiye. miráitana mi-káwáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápáq maréna wení naaópaq kégoena ôriq umá amuqá maqména kóuraiye.

⁴⁰ ánibo Píripima wemá móra-marukaq iráimma mi-márúkón áwîqa Ááqtáátiq iráiyé. min-aúkápáq wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímikaiye. anaaékaqa Tétária-marukaq koyaráiyé.

9

Tóroma arummá waeréna Ítun áama ítaraiye.

¹ Tóroma akoqnáá-aimma téna Ítuma uyátárai-nakoni anaaé wáráa-kayukama yíkamma puínéna uráiyé. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana

² aúba-wannaabi Ítiráaeo monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áíkuma máa-kayukayopaq agatáimma maará-uraiye: “móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwareta min-áímmá kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútaáre-marupaq máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráiyé.

³ miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé.

⁴ ánibo Tóroma marabí yutákurena kéitaitana aabayápíké móra aagómá maará téna tiráiyé: “Tóro, Tóro, emá nôraq itaawáq kemmá mamá táíq kéumatikaano?” téna tiráiyé.

⁵ ánibo Tóroma maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráiyé: “kemmá Ítue. emá kemmá mamá táwîq kéone.

⁶ miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba móra-nakoma watáama tímá-aminiye.” téna aagómá tiráiyé.

⁷ miráitata yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tirááe. ánibo watáama kítitata yeráwáqá ítaraamanibo mi kátáámo ti-náqá íaonaraae.

⁸ ánibo Tóroma itó-urena aúramma kararáimanibo wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitata

yaímma-wayukama wemmá ayáátoqmeta
Tamáátikati-marupaq urááe.

⁹ ániibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma ku-
mayuqá aúkáitana mi-kánáaráqá wemá aáwárábi
nómmá íma naráíye.

¹⁰ ániibo Tamáátikati-marupaqa móra Ítun anaaé
wáraa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwîqa
Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáíq-itaiq kéitana
aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátárai-
nakoma Ítuma tiráíye: “Áánánáiyatio.” titana ániibo
Áánánáiyatima tiráíye: “uyátaráana-nako, kemá
maa máune.” téna tiráíye.

¹¹ ániibo uyátárai-nakoma Ítuma maará téna timá
ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápáq
wao. Yúqtaatini-naupaqa uré mórama Táátiti-
marupake-naqa máena nunamummá kétébo aónao.
min-nákón áwîqa Tóroe.

¹² ániibo min-nákómá maaráuma kaikáá umá
aónáitana móra-nakoma wenôpaq írêna ayáámma
ánekuítana wenaúrakoma yauwéqma íráqôniq itana
káonaiye. min-nákóní áwîqa Áánánáiyatie.” téna
uyátárai-nakoma tiráíye.

¹³ ániibo Áánánáiyati maará téna yauwéqma
tiráíye: “uyátaráana-nako, taíbaq-wayukama téta
min-nákóqtábámá yemá máqtemma Áánûqtuni
aokaq-wáyúkámá Yérútáare-marupake kényikamena
mamá táwîq umáyíkaraiye. téta tirááe.

¹⁴ miráitata wemá anó-monoq-wayukarake
náápaamma matáipoana áwîqa múte yaútai-
kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-
yikaniye.” téna Áánánáiyatima tiráíye.

15 miráimanibo uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyeye: “emá paá wao. min-náqá ketí mayaí-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá ketí mayaímá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq yabíkáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráaeo-anna wayukagaraq mó timá-timiniye.

16 miráinaq kenamáárîq wemmá ketíwîkake aú-aiqa ummaa-yátáákárâq mayánîq-qtataaqtaba timá-amenune.” téna Ítuma tiráiyeye.

17 miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékema Tóromma ayáámma ánekuyena maará téna tiráiyeye: “ketíbâkoma Tóro, uyátárai-naqa Ítuma aapaqá wenamáárîq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá timátikaitaq enôpaq kéyune. miráinaa emá keqnáámmá aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiyeye.

18 páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké wení aúrakoma táaggitana máqte-qtataaqa aónaraiye. miráitana wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

19 anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáá uráiyeye. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wárâa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqce-uraiye.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máá-kayukama Ítun áama timá yímikaiye.

20 Tóroma páátákáá Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni watáama kétima-yimena ‘maamin-náqá Ítuma Áánûqtuni áanikoe’ téna timá yímikaiye.

21 miráimanibo máqte-kayukama wenáama itéta iyánáaq umáreta tirááe: “maamin-náqá wemá Yérútááre-marupaq máeta Îtun-awiqá múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine. miráumatuwena íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq iráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáárebaq anó-monoq-wayukaraq wínimma wemá maamin-náqíye.” téta tirááe.

22 miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragáráq-áimmá téna Ítuma keqtaái kúmiq-yataapike kétéwirenataa-naqa wenamáa akoqnáá-naqa máíye’ téna kétitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánáaq umáreta aamá íma tirááe.

23 ánibo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabi áikuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áimmá tirááe.

24 miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóni oqtaráqá wágáawabi nokáamma Tóroma kumínnayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe máqe-uraae.

25 móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtáaq-annama matéta kámááguq-unakaq kú-mareta mipí Tóromma awírakatuweta ánnaraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóni aaumépaq metátuwena kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uráiye.

26 anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Îtumma wáráa-annate yagaroqtamá máiyaba ákáraimanibo wenáaqa ikatéta ‘maamin-náqá wemá áraimma íma Îtuni wáráa-annabikene’ téta yemá tirááe.

27 miráitana móra-naqa áwîqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena timáyíkarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yimena Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Îtuma wemmá watáama timá ámítana wemá Tamáátikati-marupaq Îtuni watáama timá yímikain-aimma timá tága-yimikaiye.

28 miráitana mikáké Tóroma Îtumma wáráa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatîqa íma éna Îtuma uyátárai-nakoqtaba wení watáama timá yímikaiye.

29 ánibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráeo-wayukama Karíki-aimma Ítaraa-kayukati yúyánámmá mamá iráqôniq inéna kéitata yemá wemmá ikamínônaqtaba abáá urááe.

30 miráitata yaímma Îtuqtaba wenábâqawaaraayuma yeráwáqá min-áímmá ítátuweta Tóromma awíqmeta Tétáriaq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márûpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

31 miráitana mi-kánááráqá máqtemma Îtun áama kéitaa-kayukama Yúríabarabi Kááriribarabi Támériabakaraqa máa-kayukama yemá iráqôniq umá máqe-uraae. ááiq-yataaqa íma wáitata yeráwáqá iráqôniq umá máeta Îtun aamá Ítaraae. miráitata yemá uyátárai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Îtun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq itó-umakaraiye.

³² Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama keyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yimónanena uráiyé.

³³ ánibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwíqa Iníatie. wení aúgoma akoqnááma íma wáitana abapaké kaumo-kárítimáátimá aammá íma kanaaráq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráiyé.

³⁴ ánibo Pítaama min-nákóqtábá tiráiyé: “Iníatio, íbêqa emmá Ítuma Káríqtoma emmá mamá kátobamakaiye. emá itó-urewaq ení atípáama mamá arutaa.” téna Pítaa tiráiyé. mirá titana min-nákómá páátákáá itó-uraiye.

³⁵ miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónaamma maamin-náqá uréire kéitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátárai-nakoma Ítun anaáé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá itó-umakaraiye.

³⁶ móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáqá móra-inimma máqe-uraimma min-íníkón áwíqa Táábitaae. ánibo káqon-awiqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwíqa yarááe. min-íníkómá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama ôriq umá aáwaqa keyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráiyé.

³⁷ mi-kánááráqá min-íníkómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení aráaq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáá makááe.

³⁸ ánibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqókáq wáitataboata yaímma Ítun áama itáíq-itaiq kéo-

kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máiyé tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá timáyíkáawata yenákmá Pítaamma ko awíqmeta irááye.

³⁹ ánibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákatê yagaroqtamá uráiyé. mi-náúpáq itata yemá awíqmeta yanáá-náúpáq utááe. miráitata yaímma keqtoq-nóínímmá naayóbáqá Táábitaama aúwaraikaqa tarôq umá yímikain-unakaqtoma matokéta yeráwáqá ibiqá kéyareta Pítaamma aráátiraae.

⁴⁰ ánibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyíkáitata máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuwena waéqma maamin-íníkmá arááq-auma káonena tiráiyé: “Táábitaao, emá itóaao.” téna tiraiye. ánibo min-íníkmá aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuwena itó-uma máqe-uraiye.

⁴¹ miráitana Pítaama min-ínímmá áwáqnaa umá ayáátoqména keqtoq-nóínímmá Áánûqtuni óq-aokaq-wayukama yááyarena Tókatimma yímikaiye.

⁴² miráitana min-áíkmá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taíbaq-wayukama Ítun áama akoqnáá umá itáíq-itaiq urááe.

⁴³ ánibo Pítaama taíbaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwíqa Tááímonini naaúpaq watúq-watuq uráiyé. ánibo min-náqá Tááímonima purumakaakóni aúwaratiraq unáákáqtôyaba yokaa kéema wení mayaiyé.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma

watáama timá ámikaiye.

1 móra-naqa Tétária-marupaq máqe-uraimma min-nákón áwîqa Koníriatie. Koníriatima mórama Arómuq-marukaq tiyááka-wayuka áiyayaan-aaiq-i-wayukati anómma máena yeráwákáq yabíkáitata yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tiráae.

2 ániibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq uráiyé.

3 ániibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq iréna tiráiyé: “Koníriatio.” téna tiráiyé.

4 ániibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráiyé: “umaataráána-nako, nóítabawaq kéteno?” téna wemá tiráiyé. ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Áánûqtuma ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtu kéitaiye.

5 íbêqa emá yaímma-wayukama timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwîqa Tááímonie. káqon-awiqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero.

6 min-náqá Tááímoni Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákáqtôma yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwabaq máiyé.” téna tiráiyé.

7-8 ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuraiye. Koníriatima

wení naaúpaqa kaayaqá mayaímá kémayaaya-nakaratararaq káqomma móra-naqa ááiḡ-i-wayukabike Áánûqtun áama itáíḡ-itaiḡ i-nákáráḡ mi-káúmómá timáyikaitata yeráwáqá Yáapa-marupaḡ urááe.

⁹ óḡ-aabayanaḡ yemá maréta Yáapa-marukoni waaḡókáḡ kéowana min-náqá Pítaama naakóni ámûraaq aagaí-márúkáḡ umáena nunamummá kítitana wáḡáama aabaúḡómá aáwaqa naí-kánáá uráíye.

¹⁰ miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye.

¹¹ kaikáá umá aabayákómá agaro umáḡitana mórama miráuma anó-tabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí kukáitana aónaraiye.

¹² miráitana mi-tábaráábégóni arupimmá máqtemma abááḡ-wái-wáámmá iraaḡabayaanábi numagaráqá mipímmá óḡikaiye.

¹³ mórama aagómá maará téna Pítaama timá ámikaiye: “Pítaao, emá iré maami-kámmá ikámma naao.” téna tiráíye.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiráíye: “aaḡáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítiráaeo-wayukama ketáá íma kénaunatae.” téna tiráíye.

¹⁵ ókaraq aagómá keḡnáámmá tiráíye; “emá ‘aaḡáo táí-yataare’ ítiyo. Áánûqtuma mi-kámmá naí-yátáaré téna tarôḡ uráinaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráíye.

¹⁶ ánibo maami-qtátáákómá kaumobáḡ abarokáḡ uréna yauwéqma aabayápáḡ kóuraiye.

17 ániibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taíbaq-auyanamma ítaraiye. miráitata maami-káyúkámá Koníriati timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Tááímonini naammá yiráátewata yeráwáqá Tááímonini márûq-kurugoni oqtaráq ko máqe-uraae.

18 ániibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwîqa Tááímoni Pítaama keráwáqtê máíyo?” téta yeráwáqá tirááe.

19 miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá kéoe.

20 emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqtê wao. emá íma netuq-áúyánámmá itaao. maami-káyúkámá kemá timáyikaunata irááe.” téna Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye.

21 ániibo Pítaa wemá kukéna timá yímikaiye: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nôraq ítaráq keráwáqá ketôpaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráíye.

22 ániibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa Arómuq-marupake ááiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá timátikaitata kéyunatae. ániibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéitata weqtabá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae. miráitana mórama Áánûqtuni kaqtó-nakoma eqtábá timá ámitana wemá enóyaupiken-aimma itánéna kéíye.” téta yeráwáqá tirááe.

23 miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwiqma yíkáitata wetê watúwáawana aabáyaa-

aabaya napimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukagaraq mi-káyúkátê yagaroqtamá kóuraae.

²⁴ ánibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta óq-aabaya napimma yeráwáqá Tétaría-marukaq ko yarááe. miráitana Koníriatima wení aanábó-wáyúkátê yiwíqma wení naaúpaq áikuteta yiwé urááe.

²⁵ ánibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníriatima awáutena amuqá makáiyé.

²⁶ miráimanibo Pítaama Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráiyé: “Koníriatio, emá itóaao. kemá kegaráqá emô ónnaiq umá maa-marábí-náqúne.” téna Pítaama tiráiyé.

²⁷ ánibo Pítaama wetê watáama titéta mi-náúpáq uténa aónaimma netuqyaa-káyúkámá áikuma mi-náúpáqá máqe-uraawana aónaraiye.

²⁸ ánibo Pítaa maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “ketáámá Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá kémayunataama keráwáqá itaraae. miráimanibo Áánûqtuma kemmá timá-timena ‘móra-nakoqtaba táí-naqiye ítiyo’ téna Áánûqtu tiráiyé.

²⁹ miráitaq kemá íma keráwáqtí táama aratéq ‘aaqáo’ ítiraunamanibo kemá paá keráwáqtí táama itéq keráwáqtôpaq iráune. ánibo íbêqa keráwáqá itama káonaune. keráwáqá nôraq itaráq kemmá tááyaawaraq keráwáqtôpaq iráúnô?” téna Pítaa tiráiyé.

³⁰ ánibo Koníriatima tiráiyé: “kekáq móra-yataaqa pááq uráimma íbêqa kaumo-kánáámá kényawiye. mi táoqa nunamummá-tí-kánááráqá

aabaúgómá karáákáq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kêtunana páátákáá móra-nakoma ketimakaq yama itó-uraiye. ánibo min-nákóní unáákáqtōrakemma tágama wayá-tábáráábéráá uráiyē.

³¹ miráitana min-nákómá maará-tiraiye. ‘Koníriatio, Áánûqtuma ení nunamummá kéitena emá óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtuma kéitaiye.

³² miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni áwîqa Tááímonie. káqon-awîqa Pítaae. ánibo min-nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóní aúwaratiraq yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwábaq máiyē.’ téna min-nákómá tiráiyē.

³³ miráitaq kemá páátákáá yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma awíráawaa íráqōniq umá kéyenaqtaa ketáámá yagaróqtamá áíkuma Áánûqtun aúrakaqa uyátárai-nakoma emmá watáama timámîn-aimma keqtáá timá tímînaqtaa itánúnatae.” téna Koníriati tiráiyē.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráiyē.

³⁴ Pítaama áaimma átáma watáama tiráiyē: “árainma kemá káonaune. waayúkama máqten-aupake yemmá máqtemma Áánûqtuma mimóráíq kéumayikaiye.

³⁵ máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aaqa ikatéta wenaúrakaqa arupú-aimma tarôq oyúmá yemmá Áánûqtu kéyiwiraiye.

³⁶ Áánûqtuni átê-wataama yukáimma minná Ítu Káríqtoma kêtitana keqtáámá kaayoné-yátááqá

kétimiqtama máqte-marabi-kayukati anómma uyátárai-nare. maamin-áímmá áqa keráwáqá ítaraane.

37 Yóáanema áaimma átáma wení watáama kétena Kááriri-marupaq nommá péqyikarena Ítuma wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúria-aukapaq wéyáwé uráiyé.

38 Ítuma Náátárêtibake-naqa wekáq Áánûqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení náápaakaraq ámikaiye. Áánûqtuma wetê máitanaboana máqten-aukapaq uréire kéena waayúkama Tááqtaani aménáápáq máa-kayukama mamá íráqôniq umáyíkaraiye. maamin-áíqtábágáráq keráwáqá ítaraae.

39 miráitaqtaa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma máqten-aukapakaraq Yérútáárebakaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba kétima-yimunatae. yeráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyé.

40 miráimanibo min-náqá pukáipike kaumokánáámá yáwitana Áánûqtuma wemmá mamá abarokáq itó-umakaraiye.

41 máqtemma Ítiráaeo-wayukama wemmá íma aónaraae. ímiye. wemá pukáipike itó-itaqtaa ketáámá wení watáama timáetaa uréire ónúnnawayukataama Áánûqtuma keqtáá awaaméqá umátikenataa tiwíkai-kayukama wemmá káoneqtaa wetê aáwaqa naráunatae.

42 miráitana wemá akoqnáá-aimma téna 'maamin-áímmá máqte-kayukama maará téraq mó timá-yimero' tiráiyé. 'Áánûqtu Ítumma náápaamma aména yúareta paá máiya-kayukagaraq pukáa-

kayukagaraq wemá yetí yainai-náqá máiye tero' tiráiyé.

⁴³ miráitata naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-uraiye. 'máqtemma náayuwabi wekáq itáíq-itaiq íya-kayukama wení akoqnáán-awikake yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánûqtuma awikátuwaniye.' téta agatááne." téna Pítaama tiráiyé.

íma Ítíráaeo-wayukamibo káqo-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.

⁴⁴ Pítaa wemá maamin-áímmá máena kítitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá maamin-áímmá itáa-kayukabi kukáiyé.

⁴⁵ miráitata yaímma Ítíráaeo-wayukama Ítuma yiwíkai-kayukama Pítaagaraq yagaróqtamá Yáapamarupake iráa-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta maará-tiraae: "maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítíráaeo-wayukama máamanibo Áánûqtuma Aokaq-Áámá paá kényimiye." téta yeráwáqá tirááe.

⁴⁶ miráitata yeráwáqá itáamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá kétena Áánûqtun-awiqá múte kényauyowana Pítaa wemá tiráiyé:

⁴⁷ "ketáaráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peraiyábámá náawaq kanaaráq yemmá aammá aúnikaniyo?"

⁴⁸ keráwáqá yokaa kéeraq Ítun-awikaq monoq-nómmá péráaro." kítitata yemá Pítaamma yáqtóráawana yeráwáqtê yaímma-kanaama yagaróqtamá máqe-uraiye.

11

Pítaani mayaígón áaimma Yérútáárebaq Ítun áama ítáa-kayukaraq timá yímikaae.

¹ ánibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-aimma máqtemma timáyíkarai-wayukama yeqtíbâqawaayugaraq Yúríabaq máe-yuma mi-kátáámá ítaraae.

² miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaaé wáráa-kayukati awaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáá-aimma téta Pítaamma awáágúraae.

³ ánibo yeráwáqá maará téta tirááe: “emá Yéqtaaeo-wayukama íma ketáágáráq yagaroqtamá máe-kayukati naaúpaqa máqe-uraannama yemá yúma kárataa-kayukate aáwaqa naráane.

⁴ miráitana Pítáa wemá áaimma átáma nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimena maará téna tiráiyé:

⁵ “kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaqa kaikáá umá aónáúnana aabayámmá agaro kéitana mórama tabarááberaa-qatataakoma wení kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiyé.

⁶ miráitaq kemá mi-tábáráábébi aónáunama taíbaq waí-wáámmá irakabayaakáá-kákógáráq abááq-númágógáráq mipí ógikaiye.

⁷ miráitana móra-aikoma maará téna tiráiyé. ‘Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.’ téna tiráimanibo

⁸ kemá maará-tiraune. ‘aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, aúmatan-aiqtaba íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.’ téq tiráune.

⁹ ániibo móragaraq aabayápáké móra wataágoma tiráiyé. ‘emá íma aaqáo táí-yataare ítiyo. maami-kámmá Áánuqtuma naí-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.’ tiráiyé.

¹⁰ miráitana maami-qtátáákómá kaumobáq pááq uréna maami-tábáraábégómá yauwéqma aabayápáq utáiyé.

¹¹ ániibo kaumo-wáyúkámá Tétária-marupake Koníriatima timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókáq ya máqe-uraae.

¹² miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé. ‘emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtaba aúyánámmá íma ité paá yeráwáqtê waa.’ titaq kéunata yaímma tîbâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá ketê yagaroqtamá yewaqtáa Koníriatini naaúpaq Tétária-marabaq uráunatae.

¹³ ániibo Koníriati wemá tiráiyé naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-nakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiye. ‘yaímma-wayukama timáyíkénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwîq-uramma Tááímoni Pítaa wemmá koma awíqmeta yero.

¹⁴ maamin-náqá Pítaa wemá iréna wení wataáama kétena Áánûqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timiniye.’ téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé. Koníriatimma wemá timá ámikaiye.

¹⁵ miráitaq kemá áaimma átáma Áánûqtun áma tén-ááqa mikáq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yekáq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtááráq kukáiniq uráiyé.

16 miráitaq kemá uyátárai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. ‘Yóóanema wemá no-núrápí péqtikaraipoana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniye.’ téna wemá tiráiyé.

17 miráitaqtaa naayóbáqá ketáámá Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéunanata akoqnáama tímikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánûqtu yeráwáqá yímikaiye. miráitaq kemá paánaqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maamiqtátááqtábá Áánûqtuma íma timá yáqtorakanune.” téna Pítaama tiráiyé.

18 ánibo mi-káyúkámá Pítaama tin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánuqtuma yimuqá kémaraketa maará-tiraa: “árimma íbêqa Áánûqtuma Yéqtaeowayukabima aammá awíqyikaitata yeráwáqá táiyataakoma yinaaépariq éta matúq-matuq máiauwaraima mayánóe.” téta yeráwáqá tirááe.

Áátioki-marabaq áíkuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

19 naayóbáqá Tíbenimma ikámôwana pukáikanaaraq yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta watáama Áánûqtuqtaba kéita-kayukama yíkamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pinítiabakaraq Tááíparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítiráeowayukaraq yenamáa áíqma Áánûqtun áama timá yímikaae.

20 ánibo yaímma átê-wataama Ítuqtaba ítaraakayukama péqmareta Tááíparatikaraq Tairíniq uráakayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átê-

wataama Ítuqtaba káqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae.

²¹ miráitana Áánûqtuma wení akoqnáama kényimitata taígani Yéqtaaeo-kayukama táí-yaaimma yuwéta Ítuni anaaé kéwareta uyátárai-nakon-aama Ítaraae.

²² miráitana maamin-áikómá Yéqtaaeo-wayukayaba máqtemma Yérútááre-aukapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq timákáawana uráiyé.

²³ Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maami-káyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyímikai-kayukama kényimonena wemá amuqá kémarena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-tuyanakaq maéraq uyátárai-nakoma Ítuni anaaé waqmá wenáama ítáaro.” téna tiráiyé.

²⁴ miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánááráqá taíbaq-wayukama yirummá kámeta uyátárai-nakoma Ítukaq itáíq-itaiq urááe.

²⁵ ánibo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abáá-inena uráiyé.

²⁶ miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. ánibo yenákámá Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnábariq umá “Káríqton-annae” téta yiwiqá yarááe.

²⁷ mi-kánááráqá yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáárebakemma Áátioki-marabaq kukááe.

28 miráitana yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkábíkémhá móra-naqa áwîqa Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráiyé: “máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe.” téna tiráiyé. (ánibo móra-naqa áwîqa Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabíkái-kanaaraqa maamin-ááyáwáámá pááq uráiyé.)

29 miráitata yaímma Áátioki-marabaq Ítukaq itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá Yúriabaq yeráwáqtí yíbâqawaayuma yimínéta urááe.

30 miráumatuweta mi-yímí-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi marááyata maméta Yúriabaq anó-monoq-wayukaraq urááye.

12

Érôtima Yêmitimma ikámma képuyena Pítaamma ánná umákaraiye.

1 mi-kánááráqá kínima Érôtima yaímma Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukááe.

2 miráitana Érôtima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yêmitima Yóóanemma ábâkomma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáiyé.

3 miráitata Yúria-wayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kémaraawana Érôtima óqa wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yemá Pítaamma yáqtokaae. ánibo mi-kánááráqá wemá mirá kéitata Yúriabaq-wayukama yammá íma iqtoraí-kánááráqá yeráwáqtí kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá naí-kánááráqá mirá urááe.

4 miráitata mi-kánáaráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaq ákátuwena kaayaqté-kaayaqte áái-q-i-wayukati iyáápi máráitata kawáá urááe. mi kaayaqté-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqté-kaayaqte-i-wayukama yiwíqma-yiwíqma urááe. miráitana Érôtima aúyánámmá ítaraiye: “maami Ítíráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatainatama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Érôtima tiráiyé.

5 miráitana Pítaama ánná-naupaq ákaraae. miráimanibo Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yeráwáqá akoqnáá umá nunamummá téta Áánûtuqtaba áwáqnaa íkáae téta tirááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma paábaq mamá ayúbákaraiye.

6 Érôtima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámmá Pítaama kaayaq í-nákátí aúkáapi aúma watáiyé. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-annanapo (téini-annarake) kúyakaraae. miráitata yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqe-uraae.

7 páátákáá mórana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kúmítana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágaraiye. anibo mi-káqtó-nákómá Pítaani ábûkaq ikámma awáuturena tiráiyé: “emá páátákáá itóaa.” téna kétitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta kuturááye.

8 ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Pítaao, emá páátákáá ení aítauq-anaamma kégubere ení ámûrannama mamá uwo.” tená timá ámitana

Pítaama miráumatuwaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyē: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaaé waraao.” téna tiráiyē.

⁹ miráitana Pítaama mi-námmá yuwéna Áánûqtuni kaqtó-nakoni anaaé waqména uráiyē. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónaraiye.

¹⁰ ánibo yenákámá maréta kaayaq-óqtaráq yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátámaqtuweta uyátá-maqma akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá aúyaqmakaan-oqtagoma wenamááríq íguraiye. miráitata yenákámá móra-apaq urááye. maré kéoyana mikáké Áánûqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kóuraiye.

¹¹ miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráiyē: “árimma íbêqa Áánûqtuma wení kaqtó-naqa timákáitana wemá Érôtini ayáápikekaraq Ítíráaeo-wayukama nôrawabi ónáae teq-qtátáápíkémhá kemhá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama tiráiyē.

¹² ánibo Pítaama maami-qtátááqtábá aúyánámmá ítama ánatatuwena wemá móra-inimma Máriaama Yóáanema káqon-awiqa Mááki wení anóani naaúpaq uráiyē. ánibo min-náúpáqá taíbaq-wayukama álkuma máeta nunamummá kéteta máqe-uraae.

¹³ ánibo Pítaama oqtaráq pagé-page kétitana mórama mayaí-ínímmá Aróta wemá Máriaamma áwáqnaa umá mayaímá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráiyē.

¹⁴ ánibo min-íníkomá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá ôriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma íyakaraiye. wemá paá yawwéqma

naaúpaq uyaaté uréna máqte-kayukama timá-yimena tiráíye: “maamin-náqá Pítaama máápaq ya máíye.” téna tiráíye.

15 ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqaari kéténe.” téta yeráwáqá kétéwana min-íníkomá akoqnáá umá árain-aimma kítitata yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe.

16 miráimanibo Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráíye. miráitata yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánáaq urááe.

17 ániibo Pítaama wení ayáámma múte káruraitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe. miráitana Pítaama wemmá ánná-naupake uyátárai-naqa Áánûqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kétima-yimena tiráíye: “keráwáqá maamin-áímmá Yêmitigaraq tébakaq kêtíbâqawaayuma timá yíméro.” téna wemá timátuwena iyuwéna móra-aukapaq kóuráíye.

18 anaaékaqa aabáyaanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máíyo?” téta yemá tirááe.

19 miráitana Érótima yaímma-wayukama timáyíkáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Érótima tiráíye.

miráitana anaaékaqa Érótima wemá Tétaría-marabaq ko máqe-uráíye.

Érótima pukuráíye.

20 Érótima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá yiwáágúraiye. miráitata mikáyúkámá yeráwáqá mórabi yorupamá Érótimma aónaneta urááe. ánibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Érótimi naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwîqa Paráátatae. wekáq min-áímmá yemá timáméwana wemá Érótimma timá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqti aáwaqa Érótimma yabíkáin-aukapake meyániq kéetapoata mirá-uraae.

21 móra-kanaama maréna Érótima kínin-unakaqtoma umátorena wení kínin-abiqtatararaq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma timá yímikaiye.

22 miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááe: “maamin-náqá wemá waayúkagoraan-aimma íma kético Áánûqturaan-aimma kético.” téta yemá anókaq ááyama tirááe.

23 miráimanibo min-áímmá ítarena wemá Áánûqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna Érótimma ikákaiye. miráitana Érótima pukáitana marikómá narááe.

24 miraimanibo Áánûqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráaiye.

25 ánibo Páánabaatiyaa Tóroma yenákáti mayaímá Yérútááre-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awíqa Máákima awíqmeta yenákáqtê Áátioki-marabaq yauwéqma kóuraaye.

13

Páánabatiyaa Tórama timáyíkáawata Áánûtuqtaba

waayúkaráq mó-tima-yimikaaye.

¹ Áátioki-marukaqa Ítun-aama ítáa-kayukama álkutaae. yepímmá yaímma Áánûqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkágáráq máqe-uraamma yeráwáqti yíwîqa Páánabatie. Tímionie. wení káqon-awíqa Abuqtákóé. káqomma Arútiama Tairíni-marukake-nakaraq Máánéoma Érótiini ábârawaaogaraq Tórogarare.

² mi-kánááráqá Ítun-anna-wáyúkámá yemá aáwaqa awetá-ureta nunamummá tirááe. ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyikaiyata mayaígáae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna tiráíye.

³ yemá aáwaqa awéta-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq iyáámma kéyinekuyeta nunamummá timáyikaayata mi-máyáíráq kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráíye.

⁴ ánibo min-nákámá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá timáyíkáitata Terútia-marabaq kukááye. mikákémmá únópi-káárébi utéta móra-marupa Táíparati únókóni kebóqyáa-marupaq urááye.

⁵ ánibo yenákámá maréta Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáq Áánûqtuni átê-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayaímá mataíye.

⁶ miráitata yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Páábotiq urááe. ánibo mi-márúkáqá mórama Ítiráaeo-annabike-naqa máena awéqa téna máqteniq i-nákómá wenáwîqa Baa-Ítue. wení káqon-awíqa Karíki-aipimma Érimatie.

7 miráitana Érimatima wemá anó-kamaani-naqa áwîqa Tégiá-Póruma wení aanábó-náqiye. ániibo min-ánó-káwáá-náqá Tégiá-Póruma wemá aá Ítarai-naqiye. Áánûqtun áama itánénaboana Páánabatiyaa Tóroma wení naaúpaq yááyaitata yenákámá irááye.

8 miráimanibo maamin awéqa tîn-náqá Érimatima wenáiyabama íma yíkaraiye. miráitana Érimatima anó-kawaa-nakoni aúyánámmá mamá táwîq kéonana maami-kááyáq-nákátí watáama íma ítama arutáikae téna mirá-uraiye.

9 ániibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá Érimatini aúrapí karákéna tiráiyé:

10 “emá Tááqtaan-araaqa máane. emá máqtemma íráqô-qtataakoma mamá táwîq kée. namuro-náqá máane. emá táí-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikaiye. kaaqaari-áímmá kéte uyátárai-nakoni aammá mamá táwîq kéone.

11 íbêqa uyátárai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqa íma aónanone.” téna Póroma kítitana páátákáá konnákóráá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráiyé.

12 miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágítana káonena uyátárai-nakoni akoqnááyaba iyánáaq umárena Ítuqtaba itáíq-itaiq uráiyé.

Páánabatiyaa Póroma Áátioki-aukapaqa Patíriamarabaq mayáimá matááye.

13 ániibo Pórogaq yaímma wení aanábó-wáyúkágáráq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópí-káárébí maréta Pégaabaq Paapíriya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna yauwéqma Yérútaárebaq kóuraiye.

14 miráitata yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Áátiokimarabaq Patíriabaq urááe. ániibo Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáq uréta yeráwáqtê yagaroqtamá maraq máqe-uraae.

15 ániibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábíké Mótetini ámáan-aikaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma ítátuweta anaaékaqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatikaq kéyitata yeráwáqá maarátiraae; “ketíbâqawaayuo, keráwáqá yaímma Íráqôníq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tirááe.

16 ániibo Póro wemá itó-uma ayáámma múte kéyauyena tiráaiye:

“keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukama keráwáqá Ítáaro.

17 wenamáa Áánûqtukaq Ítiráaeo-wayukama nunamummá tirááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaraitataboata Ítiráaeo-wayukama Íqtîbibaqa máetama akoqnáa umá pááq urááe. ániibo wení anón-akoqnaanapo Íqtîbibake yemmá yiwíkaine.

18 ánibo yeráwáqá kaaqmáápaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá Áánûqtuma íraqôniq umá yíwáqnaa uráiyee.

19 min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-marukaq máa-kayukama Áánûqtuma mamá táwîq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqtí maramá Áánûqtu mamá Ítíráaeo-wayukama yímikaine.

20 ánibo mi-márábáqá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taígani-karitimaatima (450) máqe-uraae. anaaékaqa yainai-wáyúkámá yíkáraawata yeqtí kawáá-wáyúkámá máqeta mórama Áánûqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaaráq iráiyee.

21 ánibo mi-kánáaráqá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá mórama yeráwáqtí anó-kawaa-naqa (kínima) máikaae téta Áánûqtuma ítama aónaawana Áánûqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma áanikomma awíqma yímikaitana wemá yeráwákáqá kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá yeráwákáq yabíkáiye.

22 ánibo Áánûqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwîqa Tébitima Yétimma áanikomma awíqma Ítíráaeo-wayukati yabí-í-náqá (kínima) tarôq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama timá yímikaiye. 'Tébitima Yétimma áanikomma káonaunana ketíyakoma íraqôniq kéiyee. miráipoana wemá kanaaráq kemô tenna-máyáímá mayániye.' téna Áánûqtu tiráiyee.

23 miráitana naayóbáqá Áánûqtuma timá

akoqnáá uráine. ‘anaaékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokáq uréna wemá akoqnáá-naqa máena Ítiráaeo-wayukama puí-yátáápiké mamá paá umáyíkaniye.’ tiráine. min-náqá Ítumma Áánûqtuma mamá pááq umákena Ítiráaeo-wayukama yímikaiye.

²⁴ ánibo naayóbáqá maa-márábímmá abarokáq Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítiráaeo-wayukama kétima-yimena ‘keráwáqtí tirummá waeréra monoq-nómmá péráaro.’ téna tiráine.

²⁵ miráitana Yóáane wení mayaímá mamá ánatani-kanaagoma waaqókárîq kéitana Ítiráaeo-wayukama maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéteo? maamin-nákóní awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo itáaro. móra-naqa ketinaae yínîn-nakomma kemá iráqô-naqa íma máunaboaq kanaaráq wení aítauq-anaamma íma múte mayánúne.’ tiráiyé.

²⁶ ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ítiráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûtukaq nunamummá kéte-kayukao, keqtááyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápiké atóbamatikaniqtabataa Ítuma timákaitana tiráiyé.

²⁷ miráimanibo yaímma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqtí anó-kawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímemma íma itaraae. ímiye. yemá wemmá íma itaraamanibo Ítumma ikámówana Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma áraimma abarokáq uráiyé.

²⁸ mi-káyúkámá wemmá ikámma puínôn-otaa-

qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Ítumma ikámma puíkáae tirááe.

²⁹ miráitata mi-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráániq umá ánatatuweta Ítuni arááq-auma kaapaq-yaráké mamá muriánóbáq uq-tamákáraae.

³⁰ miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

³¹ ánibo Ítuma íma pukái-kanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtamá Kááririri-marupakemma Yérútáárebaq utáá-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ánibo mi-káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákón áama timá yíméwata kéitaae.

³² miráitaqtaa ketáámá keráwákáq maará téqtaa Ítuni átê-wataama kétima-timunatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna maami-qtátááqá ketáái titaubikomma yiménúne tiráimma

³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánuqtuma keqtáá yeqtí iyápó-annaraq abarokáq pááq uráiyé. Áánûqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráine.

‘emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraqa kemá enabomá káuraune.’
tiráine.

³⁴ miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkibirarena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabiránîqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

‘kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq
keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá
Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá
uráunnae.’

tiráiye.

³⁵ miráitana káqomma wannaabí agamatán-
áipímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráiye.

‘miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma
kabirániye.’

téna Ítuqtaba tiráine.

³⁶ ánibo Áánûqtuma maa-márabí miráonae ti-
qtátááqá wemá Tébitini ayáákaq mirá-uraiye.
anaaékaqa Tébitima púítata wení aítaubikon-amakaq
uqtamákáawana kabiraráiye.

³⁷ miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá
ító-umakarai-naqa wenaúgoma íma kabiraráiye.

³⁸⁻³⁹ miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqá maamin-
áímmá ítama arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá
keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye.
Mótetini ámáan-aikoma keráwáqtí kúmiqa íma mamá
paá umátikena keráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’
téna ítiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma
máqtemma yirummá ámê-kayukama yeráwáqtí
kúmiqa mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá
‘arupú-wayukae’ téna tíniye.

⁴⁰ miráinaq keráwáqá atéráaro. naayóbáqá
Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá
ámitana wemá tirái-qtataama káubiq keráwákáq
pááq íyábáé. wemá maará-tiraine.

⁴¹ ‘ítáaro. keráwáqá akáyáán áráaq-wayukao,
keráwáqá iyánáaq umáreq pukínoe.

kemá keráwáqti aúkáapi ketí mayaímá
kémayaunamanibo maami-qtátááqtbá móra-
nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo
keráwáqá íma itáíq-itaiq ínoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráine.” téna
Póroma timá yímikaiye.

⁴² ánibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náúpáké
yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae:
“kenákámá yawéqma iréka káqo-Tabaatiraqa
maamin-áímmá ókaraq keqtaámá timá tímekao.”
téta yeráwáqá tirááe.

⁴³ miráitata yenákámá monoq-náúpáké yaúbama
máapaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagaraq
Yéqtaaeo-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate máa-
kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-
nákátí yinaaeq waqmé urááe. miráitata yenákámá
umá yíqtaaiq éta Áánûqtuni Íraqô-qtataapi paá máero
tiráíye.

⁴⁴ ánibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní
waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta
ya áíkutaee.

⁴⁵ miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama
yemá aónaamma maami taíbaq-wayukama mórabí
káíkuyowata yemá ítama táwîq kéeta yemá Póroma
timá yímîn-aimma timá márúte yukááe.

⁴⁶ Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana
tirááye: “áqnáabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-
timikauyamanibo keráwáqá maamin-áíkmá mamá
tinaaeq kényuwama minná keráwáqá kenamáárîq
matúq-matuq umá máí-auwaraimma íma mayánóe.
ánibo keráwáqá itáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka

káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye.

⁴⁷ mirámô inaqa anómma uyátarai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.

‘kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétima-tikaune. ánibo máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.’

téna Áánûqtuma tiráíye.” téta Póroyaa Páánabati tirááye.

⁴⁸ ánibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánûqtun awîqa múte kényuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyíkarai-kayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánûqtun-aagoma wéyáwé umá kanaaráq uráíye.

⁵⁰ ánibo yaímma Ítiráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánûqtukaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa ataráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átáma mamá táwîq umáyiketa yeráwáqtí márûpikemma paábaq waqtukááe.

⁵¹ ánibo yenákámá yítaukake yomá ayúqtuweta ‘móragaraq íma yauwéqma keráwáqtí táí-aaipeke nékaq kóyuye.’ téta Aikónia-marabaq kóuraaye.

⁵² miráitata Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémaraawana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápímmá ógikaiye.

14

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqe-uraaye.

¹ Aikónia-marupaqa yenákámá keqnaánîq umá Ítíraaeo-wayukati yirááti-naupaq uréta íráqôn-aimma tirááye. yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta taíbaq Ítíraaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáíq-itaiq urááe.

² miráimanibo mi Ítíraaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma itáíq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwîq umáyiketa Káriqton-annati yíbâqawaayuma ítama táwîq urááe.

³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-nakoqtaba akoqnaá-aimma kéteyana Áánûqtuma Aokaq-Áágóni akoqnaámá kéyimitata yenákámá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa wenamáa wenôpake kéyitata áraikoniq uráíye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye.

⁴ ánibo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta yaímma Ítíraaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Ítuma yiwíkai-kayukayopaq urááe.

⁵ anaaékaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíraaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áíqma áíkuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe.

⁶ ánibo Póroyaa Páánabatima maamin-áímmá kéiteta yenákámá péqmareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq kóuraaye. ánibo

mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye.

7 miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákmá mi átê-wataama Ítuqtaba tiráaye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

8 Arítaraa-marabaqa móra aítauqa táwîq urái-naqa máqe-uraiye. ánibo min-náqá aítauqa miráuma táwîq uráimma naayóbáqá anóama marákaraipoana wemá kanaaráq aammá íma uréire uráiyé.

9 miráitana min-nákómá Póroni wataáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóní itáíq-itaiq-yataakoma káonena wení aúyánápímmá téna ‘maamin-nákóqtábá kanaaráq itó-uma uréire íniye’ téna Ítaraiye. miráitana Póroma wenaúrapi karákéna tiráiyé:

10 “emá itó-uma aítauqa yamá arupú uwo.” téna kítitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráiyé.

11 miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqe-o-kayukama maami-qtátááqá káoneta yeráwáqtí yábikemma anókaq ááyama tirááe: “ketáái maníkómá wíyôpake waayúkaraa umá ketáárq kukáaye.” téta yeráwáqá tirááe.

12 miráitata yemá Páánabatimma áwîqa Tútie téta kéyamameta ánibo wataáama tirái-náqá Póromma Émitie téta áwîqa yarááe.

13 yeráwáqtí maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-uraiye. ánibo mórama anó-nakoma Tútini áwîqa múte yaúyewai-nakoma wemá wíráati-yataariq umáketa awai-púrúmákáámá mi-márúkóní kurubín-óqtárq itó-

urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáae téna uráíye.

¹⁴ ánibo timáyíkarai-nakarata Póroyaa Páánabatima yenákmá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma ôriq itata yenákatí unáákáqtôma yaráqma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye:

¹⁵ “maa-káyúkáô, nôraq itaráq keráwáqá maami-qtátáaqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqtê móraiq umá maa-márábí-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqa Áánûqtuni átê-wataama kétima-timuye. naayó-qtátáákóqtábá yetíwîqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráuye. matúq-matuq umá maí-Aanuqtuma aabayákáráq maragaráq únókáráq máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabíkáráq nópíkáráq tarôq urái-nakoqtaba timá-timeyaaka kerátámá iráuye.

¹⁶ naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqtí yúyánákáq máqte-qtataaqa tarôq urááe.

¹⁷ miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa káyimitata mi-qtátáaqá yemá aónaraae. ánibo Áánûqtu wemá keráwáqá aaqá kétimitana keráwáqtí yókáq-yátáaqá mamá parú kéitaq yókáké-qtátáaqá mamá kéneq keráwáqá timuqá kémaraae.

¹⁸ miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá íma kíteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaqa agamá ákûq umáyikaiyaba yíkaraae.

Póromma óqtatannapo ikákaae téta tirááe.

19 yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta Póromma óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaiyáa téta anó-marupakema yabitimá paábaq márûte yukááe.

20 miráimanibo yaímma Îtun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana Póroma itó-urena anó-marupaq yauwéqma utáiyé. ániibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.

21 Póroyaa Páánabatima Îtuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Îtun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyiketa anaaékaqa maréta Arítara-marabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye.

22 miráitata yenákámá mi kaumo-márábáq Îtun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. Aánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanunataamanibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá mamayéqtaae.” téta tirááye.

23 ániibo máqten-aukapaqa Îtun-aama itáa-kayukama áikuyo-kayukati aúkápikemma yaímma yetí anó-wayukama mamá tarôq umáyíkarayé. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Îtukaq nunamummá

kéteta Îtukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátárai-nakoma yemmá yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye.

²⁴ anaaékaqa yenákámá Patíria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye.

²⁵ miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yímiqtuweta anaaékaqa Aatáária-marabaq kukááye.

²⁶ ániibo Aatááriabakemma yenákámá únópí-káárébí Áátioka-marabaq yauwéqma urááye. ániibo naayóbáqá mi-márúkákémmá Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kéteta Áánûqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayaímá mayaígáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye.

²⁷ yenákámá Áátioki-marukaq iréta Îtun-aama kéitaa-kayukama mamá áíkuyikaraaye. ániibo Áánûqtuma yenákátê yagaroqtamá nôrawabi uráiq-tataqtaba kétima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Áánûqtuma aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Îtun-aama itáíq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye.

²⁸ ániibo yenákámá mi-káyúkátê taíbaq-kanaama máqe-uraaye.

15

Yérútáárebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama áíkuma watáama tiráae.

¹ yaímma Yúria-wayukama iréta Îtun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámáan-aimma íma waráiyata kerawáqtí túma kárárayanama kanaarác

Áánûqtuma íma kúmiq-yataapike tiwirániye.” tэта tirááe.

² yemá mirá-timatuwaawata Póroyaa Páánabatima min-áímmá kéiteta yenákámá mi-káyúkátê iyamma éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yíbâqawaaraa-kayukama Póroyaa Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáárebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekáq wataama móma téite urááe.

³ ánibo Áátioki-marabaq Îtun-aama itэта áíkuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata kégomma yemá Pinítiabakaraq Tamériabakaraq urááe. miráitata mi-kááyáq-áúkápáqá yemá Îtun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma yirummá mamá waéraiye tэта timá yímikaae. miráitata yemá Îtun-anna-wayukati íyaqa mamá íráqôniq urááe.

⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáárebaq yewata yaímma timáyíkarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágáráq yemá kéyimoneta miráo-maarao timáyíkaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákátê Áánûqtuma nôrawabi i-qtátááqtábámá wataama timá yímikaaye.

⁵ ánibo yaímma Péрати-wayukabike Îtun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwiránîqtaba yeqtí yúma kégareq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáraaro.” tэта tirááe.

⁶ miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyíkarai-wayukagaraq mórabi áíkuteta min-áímmá timá uwákáae.

⁷ miráitata yemá taíbaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye:

“ketíbâqawaayuo, naayóbáqá Áánûqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kéiteta Áánûqtukaq itáíq-itaiq ígáae téna tiwíkaiye. minnýaba keráwáqá Ítaraae.

8 Áánûqtuma máqte-kayukati íyaqnoabaqa káonenaboana yíyaqnoabaqa iráqôniq kéitana keqtáá kétiraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá kéyimimma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá kéyimiye.

9 Áánûqtuma wemá keqtáámá ôriq umá íma kétiraatenata yeráwáqá aokariq imá kéiye. ímiye. yeqtí yúma íkegareq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéowana wemá yeráwáqtí yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá kéumayikaiye.

10 miráitaq yeqtí yúma kégareqtaba keráwáqá nôraq itaráq Áánûqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitaq maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéita-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítaubikotaama yeráwákáráq ketáágáráq maamin-úmmáá yátááqá kanaaráq umá íma wakáunatae.

11 miráimanibo ketáámá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéunanata wení íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake kéitana keqtáá mamá paá kéumatikenata tiwíkaipoana miraráá umá káqon-annama Yéqtaeowayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráiye.

12 Pítaa wemá mirá téna kétitata yaímma áíkutaakayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákátí yúrapí karákááyata Áánûqtuma yenákátí iyáákaq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaeowayukama yiráátin-aimma yenákámá tirááye.

13 ániibo yenákámá maamin-áímmá timá ánatatuwaayana Yêmiti wemá tiráiyē: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ketáámá ítáaro.

14 Tááímoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqa Áánûqtu wemá wení yabíkái-qtataaqa yúwáitana káqon-annama Yéqtaeowayukabimma kégumitana mi-káyúkábíkémhá Áánûqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaiq uráiyē.

15 minnáyaba naayóbáqá mórana Áánûqtuni amuné-náqá Émoti wemá agamatá-kánnáábí maará-tiráine.

16 ‘uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tiráiyē. anaaékaqá kemá yauwéqma yénúne. miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáyikanune. miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma aútú kamá wáinikaa umá yeráwáqá mááe. miráipoaq kemá mi-námmá yawítima aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqôniq umá umáyikanune.

17 miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.’

18 téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma we-namáárîq maamin-áímmá aúyánápi téna tiráiyē.”

19 miráitana Yêmiti wemá móragaraq maará téna tiráiyē: “káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáán-áímmá yeráwáqá yiménúnatae.

20 minnáyaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. ‘yeráwáqá yeráwáqtí

maníkáq awéqa timátuweta yeqtáaimma táwîq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma waí-waakoni naaemá íma néta móra-wamma ánúwamma ibibamá ikámaraiye-kama naaemá íarena íma naaro.’ téqtaa timá-yimenunatae téna Yêmiti tiráiyē:

21 “ánibo minnáyaba Mótetini áamáan-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpáqá Tabaati-yúpáámá yoráuma ítaraae.” téna tiráiyē.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama timáyíkaraaē.

22 miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqtí aúkápimma yeqtí anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama yemmá yiwíkaaē. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaq wígáae téta yiwíkaaē. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awiqa Paatáábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrakaqa íráqôn-ano-wayukae.

23 maamin-áúbámá yetē mamé urááē:

“ketáámá keqtíbâqawaayutaama timáyíkarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama ketíbâqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tirítibaq máa-kayukama keráwáqtábá wágáae téqtaa kêtunatae.

24 yaímma-wayukama keqtáábíkémhá keráwáqtôpaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéoe-aimma ketáá

itáunataamanibo keqtáábíkémhá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigónîq kéoe.

25 miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtáábíkémhá kaayaq-nákámá timáyikaunataa yenákámá yagaroqtamá ketáá tíkái-nakama Páánabatiyaa Pórogaraq keráwáqtôpaq yeráwáqá kéoe.

26 yenákámá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni mayaírákémhá puíyóyaqtabama íma ikatîqa kéoye.

27 miráitaqtaa ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táérati yenákámá timáyikaunataa keráwáqtôpaq kéoyapoata yenákámá yenamááríq mimórá watáama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaq itánoe.

28 ánibo keqtáábímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimóráq-túyánámmá kétimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yátááqá keráwáqá íma mayánóe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae.

29 itáaro. maníkáq awéqa timátuweta yimíyan-aawaqa íma naínoe. waí-wáákóní naaemá íma néta móra-wamma ánúwamma ibibamá ikámaraiyakkamma íma naaro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-áímmá íma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá íráqônîq ínoe. áre.” téta min-áúbábí tiráae.

30 miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áíkuma itáíq-itaiq kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yímikaae.

31 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq iqtábá yoráuma ítátuweta

yeráwáqá yimuqá ôriq umá makááe.

³² miráitata Yúqtaatiyaa Táeratima yenákámá Áánûqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-kayúkábímmá ayáqtáákaq watáama téta Káríqton-anna-wayukati yirummá mamá akoqnáá umáyíkaraae.

³³ miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtáá-kanaama kémaeyata yetíbâqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtábá timá kaayoné umáyíkaraae.

³⁴ miráimanibo Táerati wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqe-uraiye.

³⁵ Póroyaa Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taíbaq óq-wayukate yagaroq-tamá kémaeyata Áánûqtuni watáama keyiraateta timá yímikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

³⁶ yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni watáama timá yímikauya-kayukama yeráwáqá íráqôniq umáwaq uyátárai-nakokaq itáiq-itaiq kéino téna tiráiyé.

³⁷ miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmena yenákátê wínéna uráiyé.

³⁸ miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáímá íma mayéna kóuraipoaka wemá kerátátê íwiniye.” téna tiráiyé.

³⁹ miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá íma móraiq uráibo ôriq-oriq itata

mikáké yaíkaa q urááye. miráitana Páánabatima Yóáane Máákimma awíqmeta yenákámá únópí-kááré bí uréta Táíparati-marabaq kóuraaye.

⁴⁰ áni bo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téta tirááe.

⁴¹ áni bo Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tirítíabakaraq kéwena Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqtí yúyánámmá mamá akoqnáá uráíye.

16

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráíye.

¹ Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq uráíye. áni bo mi-márúkáqá mórama Ítun-anna-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqqa Tímotie. mórama Ítiráaeo-annabiken-inikoni áanikoe. min-íní kómá Ítukaq itáíq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare.

² miráitata yaímma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakekaraq Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqtí yúrakaq íráqôniq uráíye.

³ áni bo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana wení aúma kárataiye. Ítiráaeo-wayukama mibáq máaqtbae téna miráuraimanibo wení aboámá Yéqtaaeo-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítiráaeo-wayukayaba iyamma iyá téta wení aúma kárataiye.

⁴ áni bo yeráwáqá anó-marupa q kéweta naayóbáqá Káríqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma

kétima-yimeta 'keráwáqá maamin-áímmá wáráaro' tэта tirááe.

⁵ miráitana máqten-aukapake Káríqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taíbaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátááre.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkápimma Áánûqtun áama abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tirááe.

⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupaq wínetá kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye.

⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-maruqa kótámatuweta Taróqaati-marabaq urááe.

⁹ mi-nókáámmá Póroma móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórama Maaterónia-marupake-nakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráiyе: “emá Maaterónia-marabaq iréwaq keqtáá tíwáqnaa uwo.” téna kэтitana aónaraiye.

¹⁰ ánibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba páátákáá kemá Arúkegaraq ketáámá yokaa uréta aammá ónúna-aqtabataa abáá-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánûqtuma mikáyúkábí átê-wataama mó-tima-yimero téna kétaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriaama Káríqton-annama aúkáiye.

¹¹ ketáámá Taróqaati-marukakemma únópí-káárébí kéunanataa únópí-kááregómá maréna

Tamáatarati-marabaq uréna káqon-aabayanapimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae.

¹² ánibo mikákémmá ketáá mi-márúqá yuwéta Píripaabaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkáqá ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkáqá ketáámá yaímma-kanaama ya máqe-uraunatae.

¹³ ánibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma yuwéta máápaqa móra-nokoni áwábaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa min-áúkápáqá yaímma-noinimma yemá mórabi áíkuma máawaqtaa yeráwáqtê ketáámá wataá-wataa tiráunatae.

¹⁴ ánibo mi-nóínípkémmá móra-inikoni áwîqa Aríriaae. wemá Táíyátáéra-marapaken-inimma wemá karogaro-tábaráábémá yakáqma anó-kayukama kéyimena minnárake móneqa kémayena Áánûqtukaq nunamummá téwain-inikomma wemmá uyátárai-nakoma wení aúyánámmá mamá íráqôníq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye.

¹⁵ ánibo min-íníkmá yaímma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-íníkmá maará-tiraiye: “kemá áraimma uyátárai-nakokaq itáíq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaaráq máqtemma ketí naaúpaq yero.” téna titaqtáá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táératima yenákámá Píripaabaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

¹⁶ móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórama paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ánibo wepímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áímmá tiráiyee. anaaékaq abarokáq

ínî-qtataaqtaba kêtitata min-ínáárúgóní kawáá-wáyúkámá wení akoqnáárake móneqa mayéwaone.

17 min-ínáárúgómá Póroqaraq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráiyē: “maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni mayái-wáyúkábóata yemá Áánûqtuma keqtáá kúmiq-yataapike tiwiránîqtaba watáama kêtima-timetaae.” téna min-ínáárúgómá tiráiyē.

18 máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áímmá timáe kéuwitana Póroma min-áímmá ítáimma ábôgaitana wemá waéqma min-ínáárúmá káonena maará téna táí-aagoqtaba tiráiyē: “Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránî-nakon áwîkaq emá min-ínáárúgóní arunóbáké ayuwé paábaq kóaa.” téna kêtitana páátákáá táí-aagoma ayuwéna kóuraiyē.

19 ánibo min-ínáárúgóní kawáá-wayukama aónaamma yemá móneqa mayéwaon-aaimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táératimma yáqtoqma yiwíqmeta máqte-kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq urááe.

20 mikákémmá yiwíqmeta aamá ítama yainá-wáyúkáráq uréta maará-tiraaē: “maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márûqa mamá táwîq kéoyē.” téta yemá tirááe.

21 miráitata yenákámá keqtááyábá káqon-aaimma ‘wáraaro’ téta kéteyamanibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waráiyábá aammá áúkaiyē.” téta tirááe.

22 ánibo aarawaamá yemá máqtemma min-nákátí paá-yubi kémaraaqtaba aamá ítama yainá-wáyúkámá yemá Póroyaa Táératini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama ‘tebûqa yíméro’ tewata

yemá maami-kááyáq-nákámá tebûqa yímikaae.

²³ miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebûqa yímítuweta yiwíqmeta ánná-naupaq móma yíkáreta ánná-wayukati kawáá-nákóqtábá oqtamá umá akoqnáá uwo' téta tirááe.

²⁴ ánibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákóqnáá-áímmá iténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaún-arunobaq yíkarena yenákátí yítaukaqa akoqnáá-annanapo kúyikatuwena iyúwáitata min-náúpáq máqe-uraaye.

²⁵ nokáámma Póroyaa Táératima Áánûtukaq nuna-mummá timátuweta imá kéteyata ánná-wayukama yemá ítaraae.

²⁶ mirá kéitana páátákáá anómma márûma yokéna ánná-wayukati naakóní ábo-tagoma karekóq uráiyé. páátákáá máqten-anna-wayukati iyáápikeema akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiye.

²⁷ miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá itó-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma íguraiye. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabitiréna wenamáárîq wení ánûwaramma araráánéna uráiyé.

²⁸ mirá kéitana Póroma anókaq ááyama tiráiyé: “emá enamáárîq enaúma íma mamá táwîq uwo. ketáá máqtemma kanaaráq máunatae.” téna Póroma tiráiyé.

²⁹ ánibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma ikatíq kéitata ‘ómmá kúraqme yero’ titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táératiti yítaupi aiqá ya atákuraiye.

³⁰ ánibo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwíqmena máápaq kumá yaúbarena maará téna

timá yímikaiye: “kenákámá umaataráaya-nakao, nôraq kéonanawaq Áánûqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?” téna wemá tiráiyé.

³¹ ánibo yenákámá maará téta timá ámikaaye: “emá Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánûqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógaraq móraiq oro.” téta tirááye.

³² miráitata yenákámá uyátárai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq máa-kayukayabagaraq timá yímikaaye.

³³ mi-nókáámmá Póroyaa Táératimma tebûqa yímîqmaraapimma yenákátí náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógáráq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae.

³⁴ miráitana wemá Póroyaa Táératima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yímítata narááye. ánibo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegáráq máqtemma Áánûqtun-aama itááqtaba yimuqá makááe.

³⁵ aaqá iráráitata aabáyaanapimma aamá ítama yainai-wáyúkámá yaímma i-wáyúkámá timáyiketa ‘min-nákámá timáyíkénata kóotao’ téta máma timá ámikaae.

³⁶ miráitana ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: “aamá ítama yainai-wáyúkámá téta ‘kenákáyábámá iyúwénata kóotao’ téta tepóaka yaákare kóyuye.” téna timá yímikaiye.

³⁷ Arómani-wayukati ámán-aimma téna “Arómani-wayukama tebûqa íyimero.” kétepoana Póroma maará téna timá yímikaiye: “kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá kekárátábíkémhá árain-aimma íma ítama yaíkkae. ímiye. aarawaatí yúraqaqa

paáyaba kekárátámá tíkakaakarataae. miráitata yemá kekárátámá ánná-naupaq tíkaraae. ánibo íbêqa kekárátámá aúpáráq timátikanetaq kéoo? áraimma ímira-inoe. yenamááríq iréta kekárátámá mamá máápaq márûte tiyuwánôkarataae.” téna Póroma tiráíye.

³⁸ ánibo i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá ítama yaináí-wáyúkáráq mó-tima-yimewata yemá min-áímmá ítamma Arómani-nakaboata ôriq umá ikatíq urááe.

³⁹ miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mí-márúqá yuwéka kóokao’ téta yeráwáqá tirááe.

⁴⁰ miráitata yenákámá ánnábike yuwéta Aríriaani naaúpaq urááye. mibáq yenákámá yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni watáama kêtima-yimeta yeráwáqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyiketa yenákámá kóuraaye.

17

Tetarónáíkaq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

¹ Póroyaa Táératima yenákámá maréta Áápîpori-marabakemma Aaporónia-marukaq uréta mikákémmá maréta Tetarónáíkaq Ítiráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye.

² miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáqá kaumo-Tábáátígóní aúkáapimma wemá yeráwáqté yagaroqtamá maéna Áánûqtuni wannaabí agamatán-áímmá timá-yimikaiye.

³ ániibo wemá Áánûqtuni áaimma kêtima-yimena “keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma “maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtáái kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráiyé.

⁴ miráitana mi-káyúkábíkémá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kêteta yeráwáqá Póroyaa Táératiti yinaaé wakááe. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba itáíq-itaiq kéokayukama kaayaq-nákátí yinaaé kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákárq mirá-uraae.

⁵ miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukati íyakoma táwîq kêtata yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama timáyíkaawata yeráwáqá márûqnoqaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kêteta Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúteta Póroyaa Táératima máqte-kayukati yúrakaq yiwíqmeta yinéta urááe.

⁶ miráimanibo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tirááe: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkáq ketáábí ya mááe.

⁷ ániibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena wení naaúpaqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámán-aimma kárateta tirááe: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwîqa Ítue kété.” téta tirááe.

⁸ aarawaagárq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá

maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba urááe.

⁹ miráitata Yéitonigaraq wetê oq-wáyúkágáráq yeráwáqá máqtemma móneqa meyanîq umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táératinopake nékaq máiyaq yeti móneqa yauwéqma yimínoe.

Póroyaa Táérati yenákámá Périabaq mayáimá matááye.

¹⁰ kumayuqá aúráitata nokáámma Póroyaa Táératimma yíbâqawaaraa-kayukama yenákámá Périabaq timáyikaayata mi-márúkáq uréta yenákámá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq uyábékaaye.

¹¹ ánibo Ítíráaeo-wayukama Périabaq máa-kayukama yeráwáqá íráqôniq umá Áánûqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáíkaq máeta Áánûqtuni watáama íma ítáa-kayukaraa yeráwáqá íma urááe. ánibo máqte-tupaama yeráwáqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáámá kéyorauteta Póroni watáama ‘árainabiyo?’ téta yeráwáqá tirááe.

¹² miráitata taígani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma waagáráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéeta yirummá ámikaae.

¹³ Póro wemá Áánûqtuni watáama Périabaq máa-kayukama kétima-yimitata yaímma Ítíráaeo-wayukama Tetarónáíkaq máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yúyánámmá mamá tawîq umáyikaraae.

14 mirátata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq timákáawana kóitata Táératiyaa Tímotima Péríabaq paá máqe-uraaye.

15 ánibo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Péríbaq kégowana Póro maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá móma Táératiyaa Tímotima timá-yimiyatawaq yenákámá páátákáá ketôpaq yetao.” téna timá yímikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráiyé.

16 ánibo Póroma Táératiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkáqá yaataq ikúqma waayúka óiqa tarôq umáketa minnáraq nunamummá kétéwana Póroma minnáma aónaimma wení áyakoma táwîq uráiyé.

17 miráitana wemá máqte-tupaama monoq-náúpáqá uténa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kétékayukagaraq yemmá akoqnáá umá watáama tiráiyé. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áíkutaawana yeráwáqti yúrakaq agarokáq watáama tiráiyé.

18 ánibo yaímma yeqtí yirááti-wayukama yetí tugarukón áwîqa Epikúriayaa Atóika yemá Pórote kárún-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá aamá íma ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéiyé. netuqyaan-áímmá tin-nákómá nóin-ainaq tínénaq kéiyó?” téta kétéwata yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá káqo-marupake kaaqaari maníkóní watáama kéiyé.” téta

tiráamanibo Póroma Ítuni átê-wataama kêtima-yimena Ítuma pukéna itó-uraiqtaba kêtima-yimitata yeráwáqá mirán-áímmá tirááe.

¹⁹ miráitata yeráwáqá Póromma awíqmeta káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: “emá aúgen-aimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaa ítáano.

²⁰ maamin-áímmá ténaqtaa ketáá ítáúnama aokaríq kéiyé. miráinaa min-áíkoní áaimma tinaqtaa ítáano.” téta tirááe.

²¹ Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqtí anókanaama yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téite urááe.

²² ánibo Póroma káánítôre-wayukati áíkuma máamarupaq Éríáápagatiq wenáwîqa itó-urena wemá tiráiyé: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqtí maníkókáq akoqnáá umá nunamummá kêtewaq káonaune.

²³ miráitaq kemá uréq keráwáqá nunamummá kéte-naupaq utéq aónaraunama keráwáqtí maníkókáq agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq agamakááe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátárai-nakoe.’ téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekáq nunamummá paáyaba tiráamanibo íbêqa kemá min-nákóní wataáama kêtima-timune.

²⁴ ánibo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa mamarábí wái-qtataaqa tarôq uráiyé. miráitana Áánûqtuma wenamá wíyopakaraq mararákáráq anómma uyátá-maqma máiyé. miráitana wemá waayúkama iyáápike umáráan-naupaqa íma kémaiye.

25 ánibo Áánûqtu wemá móra-yataaqtaba íma aqtórárîq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémaiye. ímiye. wemá wenamáárîq máqte-kayukabimma aúgen-auwaraima kényimena máqte-qtataakaraq aáma kényimiye.

26 miráitana kímora-naqa wemá tarôq uráitana wepíkémá mamá netuq-wáyúkámá abarokáq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yíkáráiyé. miráitana wenamáárîq yeráwáqtí máe-kanaama maréna yeráwáqtí máa-maruqa kényimena uráiyé.

27 ánibo Áánuqtuma miráuraipoata yeráwáqá wemmá abáá kээtama wemmá aónainoe. miráitana Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máiyé.

28 ‘miráitaqtaa ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqtí aamá ítaraa-kayukama yemá tirááne; ‘ketáágáráqá Áánûqtuni iyápó-annataa máunatae.’ téta tirááne.

29 owé. ketáámá Áánûqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara kain-óqtánábi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi aúyánápíké tarôq umákáráiyé téqtaa íma ténátae.

30 naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraqa yeráwáqá nói-qtataarabi mi-kánááráqá tarôq kéowanama Áánûqtu wemá aamá minnáyaba yainái-áímmá íma tiráine. íbêqa wemá máqte-marupaq máa-kayukayabama téna ‘keráwáqá keráwáqtí táí-aaipeke waéráaro.’ téna kétéiyé.

31 miráitana Áánûqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taoqa máqte-kayukama kateko-

yátáákáq yeráwáqtí yáaiqtaba aamá ítama yainánîn-naqa awíkaipoana weqtábá ketáá itáíq-itaiq ónúnataama min-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye.” téna Póroma Ááteni-wayukama tiráíye.

³² yeráwáqá ítamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna itó-urain-aimma Póroma kítitata yaímma-wayukama yeráwáqá kíteta wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: “emá móragaraq maamin-áíqtábá kétinaqtaa anaaékaqa ítáano.” téta yerwáwáqá tirááe.

³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuraiye.

³⁴ ánibo yaímma-wayukama Póroni anaaé kéwaraawata káánítôre-wayukapikemma móra-naqa áwîqa Taeonítíati wegáráq móra-inimma áwîqa Aráámari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

18

Póroma Kóriti-wayukabi mayaímá matáíye.

¹ anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráíye.

² ánibo mórama Ítiráaeo-naqa wenáwîqa Akíra wení márûqa Pááqtatibaq naayóbáqá Akíra wegáráq wení ánáakoma áwîqa Patíra yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwîqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata iráa-kayukayopaq uráíye.

³ miráitana Póro wemá yenákátê kémaena naayóbáqá kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéena tabarááberaq-namma urááe.

⁴ ánibo máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uténa yeráwáqtê Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqtí watáama tirááe.

⁵ ánibo anaaékaqa Táeratiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa yuwéta kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áímmá kétima-yimena “Ítuqtabama keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nare.” téna timá yímikaiye.

⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kériteta yeráwáqá áyoqa káyeta weqtábá waáq táimma tirááe. miráitana Póro wemá itó-urena abíkáké kaítôma popoq umátuwena wemá tiráiyé: “keráwáqá aúyokiyamma minnâ kanaaráq keráwáqtí minnáe. ánibo íbêqa kemá keráwáqá tiyuwéq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune.” téna Póro timá yímikaiye.

⁷ ánibo Póro wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naaúpaq ko mánena uráimma min-nákón áwîqa Títíá Yátati ánibo min-nákómá wemá Áánûqtukaq nuna-mummá tíq-tiq kéritana wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóní waaqókák wáqe-uraiye.

⁸ miráitana mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwîqa Karípu wegáráq máqtemma wení aara iyápógaraq yeráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqá

Póron-aama kéiteta yeráwáqá Áánûqtuqtaba kéiteta Ítuqtaba nommá pékaae.

⁹ ánibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá Póromma maará téna timá ámikaiye: “Póro, emá íma ikatíq íéaq maamin-áímmá íyuwaa. emá paá tíq-tiq umá timá-yimiyo.

¹⁰ kemá etê yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména mamá táwîq umákaniye. ánibo maami-márúkáqá ketí waayúkama taígani-kayukama mááe.” téna Áánûqtuma tiráiyé.

¹¹ ánibo Póro wemá mi-márúkáqá móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena wemá mi-káyúkábímmá Áánûqtuni watáama timá yímikaiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwíqá Akááiya íbêqa káqon-awiqa Karíti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa ‘maao’ téta tirááe. miráitata mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá ááiqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq urááe.

¹³ ánibo yeráwáqá maará téta tirááe: “maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna “wemá Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwîq kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe.

¹⁴ ánibo Póro wemá watáama tínéna kéitana Káário wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímikaiye: “maamin-nákómá wemá táí-aaimma tarôq éna móra ámáan-aimma araténa uráinaqa minná kemá keráwáqá Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo

15 mórama keráwáqti tíwîkaraq yaímma keráwáqti táaiqtabama íma maamin-áímmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaináano.” téna aamá ítama yainái-nákómá tiráiyé.

16 mirá téna aamá itái-nákómá wemá maami-káyúkámá yainái-náúpáké waqtúwáitata kóuraae.

17 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá mórama Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtabá wenáwîqa Tóqtanimma yáqtoqma aamá ítama yainái-márúkóní waaqókáq tebûqa ámikaae. aamá ítama yainái-náqá Káário wemá minnýaba taíbaq-auyanamma íma ítaraiye.

Póroma yauwéqma Áatioki-marabaq iráiyé.

18 Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábâqawaaraa-kayukate íraqôniq umáyikena wemá mórama únópí-káárébi maréna Tíria-marabaq uráiyé. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtamá Pórogaraq urááe. ánibo áqnáabaqa Tékariabaq wemá mórama yanaan-áímmá ánatanena Ítiráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnótáuma kárátaiye.

19 miráitata yeráwáqá maréta Ipítiani-wayukati márûkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá umá timá yímikaiye.

20 ánibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá téta ‘Póro wemá yeráwáqtê ayáqtáá-kanaama kémaena wíniye’ téta tiráámanibo Póroma yeráwáqti yáama íma ítaraiye.

21 miráitana Póro wemá tiráiyē: “Áánûqtu wemmá akáinanama wemá kanaarâq kemmá timátíkâinaqa keráwâqâ ya timónanune.” téna timátuwena Póro wemá yauwéqma kúmîtaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ipítiani-marama yuwéqtaa kóuraunatae.

22 ániibo únópi-káárégómá maréna Tétaría-marabaq uráitana Póro wemá Yérútáárebaq uténa Îtun-aama kéitaa-kayukama ‘mirá-maara oro’ kétimayimena timá íráqôniq kéumayikena wemá Áátiokimarabaq kóuraiye.

Póroma yauwéqma kaumobárîq umá aammá uréire uráiyē.

23 ayáqtâá-kanaama Póro wemá Áátiokimarabaq máqena anaaékaqa wemá maréna káqo-kaqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiyabakaraq kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéita-kayukati yúyánámmá mamá íráqôniq kéena watáama timá yímikaiye.

24 miráitana móra Ítiráaeo-nakon-awiqa Aapóro wení márûqa Érékáánaria mikáké maréna Ipítianimarabaq uráiyē. ániibo min-nákómá wemá íráqônaimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áímmá Ítarena

25 Îtuma ketáái kúmiq-yataapike kétiwiraiqtaba Ítarena wení arukómá íráqôniq kéitana máqte-kayukama uyátárai-nakoni aammá waráíqtábá timá-yimikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikaraiye. Îtuma káqomma péqyikaiyaba íma Ítaraiye.

26 ánibo wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta yenákátí naaúpaq uréta Áánûqtuni aammá waráá éta timá íráqôniq umá ámikaaye.

27 anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wínéna kéitata yaímma Ipítiani-marupaq Áánûqtun-aama kéita-kayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaq Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mi-márúkáq uréna waayúkama Ítuqtaba itáíq-itaiq kéowana Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráíye.

28 Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá ‘áraitamma Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránînaqiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati táí-aimma mamá paábaq yukáíye.

19

Póroma Ipítiani q mayaímá matáíye.

¹Aapóro wemá Koríti-marabaq máqte-uraimma mi-kánááráqá Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áúkápáq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá íráíye. ánibo mi-márúkáqá yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye.

2 ániibo Póro wemá yeráwáqá ítama aónaraiye: “naayóbáqá Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéokayukama keráwáqá Aokaq-Áámá matááô?” téna kítitata yeráwáqá tirááe: “aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáiyé téta íma timá tímewaqtaa kétéámá íma ítaraunatae.” téta yeráwáqá tirááe.

3 miráitana Póro wemá tiráiyé: “keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?” téna kítitata yeráwáqá tirááe: “ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápó pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááe.

4 ániibo Póro wemá tiráiyé: “naayóbáqá Yóáane wemá aarawaamá nonápó kébeqyikena tiráiyé: “keráwáqtí tirummá yokaa kéeraq nommá péráaro. ániibo ketinaaémo yínîn-nakoqtaba itáíq-itaiq inomma min-náqá wemá Ítue.” téna tiráine.

5 maamin-áímmá kítiteta anómma uyátárai-naqa Ítun-awikaq nommá pékaae.

6 miráitana Póro wemá yekáq ayáámma arááparena nunamummá kítitatana yeráwápímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kukáiyé. miráitata yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta Áánûqtun-aama yemá amuné-áímmá tirááe.

7 ániibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáre (12).

8 miráitana Póro wemá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna kaumo-wiyókóní arupímmá watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-qtataqtaba timá yímikaiye.

9 ániibo yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma kítiteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ítun aammá waráíqtábá timá táwîq

urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-
aama kéita-kayukama yiwíqmena káqomma yirááti-
naupaq uráamma mi-naakón áwíqqa Tiráánati-
naupaq yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba
téite urááe.

¹⁰ ánibo Póro wemá kaayaq-kárítímáátímá
máena miraráá kététa yaímma Étia-marabaq máa-
kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq yaímma káqon-
annama Yéqtaaeo-wayukagaraq yeráwáqá máqtemma
ketáái anómma uyátárai-nakon-aama ítaraae.

Tíbaani iyápó-annama

¹¹ Póroni ayáápimma mórana Áánûqtuma aokaríq
umá anón-awaameqa tarôq uráíye.

¹² miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá Póroni
óiqqa ayumí-tábaráábémá maméta karí-wáyúkátí
yineqá móma kémaraawana yeráwáqtí karígómá
kánataitata yeráwápíkémá táí-aagoma iyuwéna
paábaq kóuraiye.

¹³⁻¹⁴ mi-káyúkátí aúkáapike mórana Ítiráaeo-
wayukati anó-monoq-naqa áwíqqa Tíbaa wení abapaké
kaayaq-iyápó-ánnámá yeráwáqtí mayaímá táí-
aagoma matuwáiyátábá wáqe-uraiye. miráitata
yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maami-
máyaírác uréire kéeta yaímma-wayukabikemma
tái-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá
maará téta tirááe: “Póroma maamin-nákón áwíkaq
akoqnáa-aimma kétitaqtaa ketáa kéitaunataama
min-náqá Ítun-awikaq paábaq kóao.” téta yeráwáqá
tirááe.

¹⁵ miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá
maará téna timá yímikaiye: “kemá Ítumma aónéq

Póromma káoneq uraúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá timá yímikaiye.

16 miráitata yaímma-wayukama yeráwápi táí-aagoma mái-kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááiqa kéumayiketa yeráwáqtí unáákáqtôma yaráqma táíq kéowata táí-aagoma yíkamma ayáá ayíkáitata naae árâaq-wamma kóuraae.

17 ánibo anaaékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaeowayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá kéiteta yáaqa karáíye yeráwáqá uyátárai-nakon áwîqa múte yaútaae.

18 netuqyaammá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéokayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúrikaq iréta naayóbáqá nói-atataarabi tarôq urâa-qtataaqtaba timá abarokáq urááe.

19 miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaqtagáánîq éta awaaméq-yátááqá tarôq kéokayukama yeráwáqtí wannaamá máqte-kayukati yúrikaq maméta irabí má-agataae. ánibo mikánáágóní meyámmá mórabi komáé-yamae umá yoruparáamma mónéqa miráuma netuqyaamónéqá (50,000) abarokáq uráíye.

20 ánibo yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Ítun-aagoma akoqnáá umá anóniq éna wéyáwé uráíye.

Ipítiani-marupaq anón-aiiqa urááe.

21 miráitana anaaékaqa Póro wemá aúyánámmá ítaraiye: “kemá maréq Maateróniakaraq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútáarebaq uréq ánibo

anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá ítaraiye.

²² miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma timáyíkáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaq kéoyana wemá pááqya-kanaama Étia-marabaq máqe-uraiye.

²³ mi-kánáaráqá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá táwîq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyáráqtaba ááiqa urááe.

²⁴ ánibo móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Timítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-naré. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqtí maníq-íníkóní aman-náópáq téna makáiyé. miráitana mi-máyáíráké moneqa maténa yaímma wení mayaí-wáyúkámá yímikaiye.

²⁵ miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma móraraq yíkarena maará téna tiráiyé: “waayúkao, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái moneqa maami-máyáíráké paá kéena Póroni watáama táwîq kéumakaiye.

²⁶ ánibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéitaq minná keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamá íma mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái tiyáápike tarôq únna-yataaqa minná íma Áánûqtue.’ téna kétiye.” téna Timítarima timá yímikaiye.

²⁷ ánibo Póroni watáágoma ketáái moneqa mayaí-ámmá mamá táíq kéena máqte-kayukati

yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama yúyánámmá íma ítéta paá “tái-yataare.” téta tínoe. áníbo naayóbáqá Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníkókáq nunamummá kétémanibo Póroma maamin-íníkóní áwîqa mamá táíq kéíye.” téna Timítarima tiráíye.

28 áníbo yemá maamin-áímmá ítáamma ôriq umá íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: “ketáá Ipítiani-wayukama ketáái anómmá Ááqtamima máíye.” téta yemá tirááe.

29 miráitata máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kététa kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwíqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Áárítáákatima min-nákámá Póroqaraq yagaroqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúrakaq páátákáá yiwíqmeta urááe.

30 miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúrakaq wínéna kéitata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá wemmá yáqtokaae.

31 áníbo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúrakaqa wíno.” téta yeráwáqá tirááe.

32 miráitana waabá-káyúkátí yúyánákómá táíq umáguraiye. yaímma-wayukama óq-aipike ááyama kétéwata yaímma-wayukama óq-yataaqtaba kétéwata yaímma-wayukama yemá “nóin-aaíqtabawaq ya áíkutaunataabiyo?” téta paá aíbôqnaaboq urááe.

33 yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékáánaramma timákáawana maamin-náqá tikáae

téta máqte-kayukama ákaraae.

³⁴ ánibo aarawaamá aónaamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá kítitataboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: “Ááqtamima ketáái uyátárai-maniqa máíye.” téta ayáqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayái-nákómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráíye: “keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá Ítaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma maníq-íníkmá Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá kényabiye.

³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áiné itinibo keráwáqá paátí máero.

³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwíqme má yíkaraamanibo yenákámá íma ketáái aokaq-náúpákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníkómmá timá táíq íuraaye.

³⁸ ánibo Timítarigaraq yaímma wení mayái-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéiyanaama anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá Ítama yainánóe.

³⁹ ánibo keráwápímmá móra-wataama wárainaga keráwáqá máqte-kayukama áikuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero.

⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáá ááiqa owáníq kéunataamanibo maami-wágóní áaimma móra íma wáiniq kéunaboatataa keqtáá Ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaaráq aamá íma tenúnatae.” téna tiráíye.

⁴¹ aamá ítama aúbama agayaí-nákómá wemá maamin-áímmá kétima-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkáitata wéyáwé urááe.

20

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráíye.

¹ anaaékaqa maamin-áíkkómá ánatagitana Póroma máqtemma Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena iréna yeqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóuraiye.

² ánibo wemá min-áúkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá wataáama kétima-yimena yeráwáqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaraiye. miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaq uréna

³ mi-márúkáqá wemá kaumo-wíyómmá máqe-uráíye. anaaékaqa Tíria-marabaq wínéna kéitata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana ítátuwena únópí-káárébí mikáké wemá yauwéqma Maaterónia-marabaq wínéna uráíye.

⁴ ánibo Tópaateri Píraatimma áanikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaroqtamá uráíye. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákárátámá Ááritáákatima Tekútue. ánibo Káéatima Tébe-marabakekaraq Tímotigaraq kaayaqá Étia-marabakemma Tíkikatiyaa Tarópima yemá máqtemma Pórogaraq yagaroqtamá kóuraae.

⁵ mi-káyúkámá yemá áqnaabaq uréta keqtááyábá Taróqaati-marabaqa tiwétáá urááe.

6 ánibo yammá irabí agamá naí-kánáámá yátámakitaqtaa kemá Arúkegaraq ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráiyé.

7 Tóqtaagoni áqnáabaq-kanaaraqa ketááma aáwaqa kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá watáama kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráiyé.

8 mi yanaa-náúpáqá ketáá álkuma máeqtaa watáá-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae.

9 miráitana mórama maabu-nákóni áwîqa Yútikatie. wemá naammá yanaa-nákóni motôqakaqa máena Póroma watáama tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aúmá waguré máqena yanaa-nákóni motôqakake kuména marabí yutákuraiye. miráitata yemá kukéta aónaamma wemá pukuráiyé.

10 ánibo Póroma kukéna ámûraaq áyabaa uréna tiráiyé: “keráwáqá íma túyánámmá ítáaro. wemá íma pukáibo paá máiyé.” téna tiráiyé.

11 ánibo Póroma yauwéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq watáama kétima-yimitana aaqá iraráitana Póroma iyuwéna kóuraiye.

12 miráitata yemá mi-mábú-náqá íráqôniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráiyé.

13 Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwíráaro’ téna timá tímîtaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunatae.

14 mikákémmá Póromma awíqmetaa ketáámá únópi-káárébi Mítíríni-marabaq uráunatae.

15 mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááíoti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yamá uráunatae.

16 ánibo Póro wemá maará téna aúyánámmá ítaraiye. wemá yaímma-kanaama Étia-aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáarebaq ya-kánáámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráiyé.

Póroma Ipítianiq monoq-náúpq kawáá uráa-kayukama watáama timá yímikaiye.

17 Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenôpaq irááe.

18 ánibo yemá wenôpaq kéyewana wemá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq kemmá kêtimoneq ketáaimma aónaraane. kemá Étia-marabaqa karáwáqtê áqnáabaqa máqe-uraune.

19 miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táíq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá kémayeq kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae.” téna Póroma tiráiyé.

²⁰ miráitaq keráwáqá káonaae. kemá keráwáqá tíwáqnaa í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétiraateq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune.

²¹ miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikaunae: “keráwáqá keráwáqítí tirummá Áánûqtumma améraq keráwáqítí kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuweraq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáíq-itaiq oro.” téq timá yímikaune.

²² keráwáqá itáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tiwíqmena Yérútáárebaq kéwipoaq mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá íma ítaraune.

²³ ánibo kemá kímora-yataaqtaba ítaraunama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikaiye. ‘máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátáaq áátuqma kémaye ánnáma mayánóne.’ téna timá tímikaiye.

²⁴ miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá íma itéq yáqtoqma akoqnáá íkéune. minnáyaba kemá ketí mayaímá uyátárai-nakoma Ítuma tímikai-mayaima mayánúnama minná Áánûqtuni átê-wataama Ítuqtaba timá-yimenune.

²⁵ miráinaq keráwáqá itáaro. naayóbáqá kemá keráwáqítí aúkáapi uréire kéeq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoqtaba timá-timikaune. miráimanibo kemá itáunama anaaékaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá timónanoe.

²⁶⁻²⁷ ánibo kemá Áánûqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatîqa íma éq yáqtoqma akoqnáá íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-

timikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqtí aúkáapikemma wemá aúyokinimma minná íma kennámiye.

28 ánibo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqtábá yekáq yabíéro téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuma wení naaenápó meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keqtimáárîq yabíqma akoqnáá oro.

29 ánibo anaaékaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórana táí-wayukama abááq-íyákóráá umá keráwáqtí aúkáapi iréta keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa mamá táíq umátikanoe.

30 ánibo yaímma keráwápíkémá keráwáqtí waayúkama yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kéteta máqtemma Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe.

31 minnáyaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá itáaro. kaumo-kárítimáátígóní arupimmá wágááwabi nokáámma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunna minnáyaba kemá tiqnumá káyaitaq maamin-áímmá kétune.

32 íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánûqtuni ayáápi kéticaunaboana wení watáagoni kaayoné-yátáákómá keráwáqtê wáinana Áánûqtu wemá kanaaráq máqte-qtataaqa wení waayúkama yiménúne téna tirái-qtataaqa keráwáqá timíniye.

33 ánibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtôyabama íma túran-annama káune.

34 miráitaq keráwáqá aónaraae. kemá kenamáárîq ketiyáápike mayáimá kémayaunana

móneqa abarokáq kéita kemá aáwaqa meyaníq umá kéneq ketê yagaroqtamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune.

³⁵ miráitaq kemá máqte-mayaima tiráátúnna máqtemma ketáama miráuma mayaímá kémayeqtaa káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúnatae. ánibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá ítáaro.

‘keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ánibo móra-nakoma wení mi-qtátááqá yiménama yímîqma ánatenama wemá amuqá ôriq umá marániye.’

Ítuma tiráine.” téna Póroma tiráiyé.

³⁶ ánibo wemá maamin-áímmá timátuvena wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráiyé.

³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqneta ibiqá ôriq umá yakááe.

³⁸ ánibo Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo timónanoe tin-áíqtábá yemá ibiqá kéyareta awíqmeta únópí-káárébí móma ayúwáawana kóuraiye.

21

Póroma únópí-káárébí maréna Yérútáarebaq uráiyé.

¹ ketáamá timá íraqôniq umáyikeqtaa únópí-káárébí maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ánibo óq-aabayaapimma ketáamá maréqtaa Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae.

² miráitaqtaa mi-márúkákémmá mórama únópí-káárégómá Pinítiabaq wínéna kéitaqta ketáamá mipí maréqtaa Pinítiabaq uráunatae.

³ ánibo ketáámá Táíparatibaq káoneqtaa móra-
aukapaq maréqtaa Tíríabaqa uréqtaa únópí-
káárégómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna
kéitaqtaa mibáq uráunatae.

⁴ ánibo mi-márúkáqá ketáámá yaímma
Káríqton-anna-wayukama keyimoneqtaa yeráwáqtê
yagaroqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-
uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-
anna-wayukati yúyánámmá mamá akoqnáá kéitata
yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáárebaqa íma
wíno téta tirááe.

⁵ ánibo ketáámá yeráwáqtê máqetaa kégounanataa
máqte-kayukama yeráwáqtí aara iyápógaraq maréta
kéyewaqtaa máqtemma únón áwábaq ya álkuma
nunamummá tiráunatae.

⁶ miráitata yeráwáqá keqtáá timá íráqôniq
umátíkáawataa ketáámá únópí-káárébí kóúnatataa
yeráwáqá maréta yeqtí naaópaq kóuraae.

*Tétaría-marabaqa amuné-áímmá Póromma
Áágabaatima timá ámikaiye.*

⁷ ánibo ketáámá únópí-káárébí maréqtaa Tááyabaq
yuwéqtaa móra-maruqa Tórameti koyamá uráunatae.
miráitaqtaa ketáái tîbâqawaaraa-kayukama timá
íráqôniq umáyikeqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá
kímora-yupaama máqe-uraunatae.

⁸ mikákémmá maréqtaa Tétaría-marabaq
uréqtaa móra-naqa áwîqa Píripi wemá mórama
Yérútáárebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma
yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayairáq yíwáqnaa
min-áúkápáq urááne.

9 miráitata min-nákóní kaayaqté-kaayaqte-noinaaruma wení ayáámûmaaqa yeráwákáráq Áánûqtuni watáama amuné-wáyúkáráá umá tirááe.

10 ániibo ketáámá Tétária-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórama Áánûqtuni amuné-náqá áwîqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétária-marabaq kukáie.

11 miráitana wemá kukéna Póroni amûrannama maténa wení ayáákaraa aítaukaqa atáá kéena tiráie: “Aokaq-Áágómá kétiye. ‘maamin-ámúrannágóní aboámmá Yérútáárebaqa Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.’ téna Aokaq-Áágómá kétiye.” téna Áágabaati tiráie.

12 ániibo ketáámá maamin-áímmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama “wemá Yérútáárebaq íma wíno” téqtaa tiráunatae.

13 ániibo Póro wemá maará téna tiráie: “nôraq itaráq keráwáqá ibiqá keyareraq ketí tirummá mamá táwîqa kéoo? kemá íma ánnáma mayaíyábámá yokaa kéupo? kemá *érútáárebaqa Ítuni áwîkaqa puyónáá kéune.” téna Póro *emá *aiye.

14 ániibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. ‘kanaarácq uyátárai-nakoni aúyánákácq mi-qtátáácq abarokácq íniye.’ téqtaa tiráunatae.

15 anaaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáárebaq uráunatae.

16 miráitata yaímma Káríqton-anna-wayukama Tétária-marabakemma yeráwáqá keqtáá

tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá mórama naayóbáqá
*q-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yêmitimma aónaraiye.

17 ketáámá Yérútáárebaq yaayamá kéyunanataa
yaímma ketíbâqawaaraa-kayukama yeráwáqá
yimuqá kémareta keqtáámá tiwíkaae.

18 ánibo aabáyaanapimma Póro wemá Yêmitimma
aónane kéitaqtaa yaímma Káriqton-annabike anó-
wayukama yeráwáqá Yêmitigaraq yagaroqtamá
máqe-uraae.

19 ánibo Póro wemá Íráqôn-aimma téna Áánûqtuma
Yéqtaaeo-wayukabimma Íráqô-qtataariq umáyíkáin-
aimma wemá timá yímikaiye.

*Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-
monoq-naupaq uráiyé.*

20 yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá
Áánûqtumma yimuqá marakéta tirááe: “taígani-
kayukama Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Ítukaq itáiq-
itaiq kéeta akoqnaá umá ámáan-aimma kéwaraae.”
téta yeráwáqá tiráámanibo

21 yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta
tirááe: “Póro wemá Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-
wayukabi máa-kayukayabama Mótetini ámáan-aimma
yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá
íma mayéraq naayón-ááímmá ímáyáaro. téna kétiye.”
téta yaímma-wayukama tirááe.

22 miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá
ítaraapoaqtaa “ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta
tirááe.

23 ániibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqté-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áímmá téta mi-yánáán-áímmá ina-kanaama yiqnótáuma karánóe.

24 ániibo emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqa mamá paá í-yátááqá tarôq kéewaqa mi-káyúkágáráq mirá kéumayikewaqa yemmá meyámmá Áánûqtukaqa amí-wámmá yímínatawaqa yeqtí yiqnótáuma anaaékaqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áímmá eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áiné” téta kététa eqtábámá “árainma Mótetini ámán-aimma kéwaraiye” téta tínoe.

25 ániibo káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama aúbama agamá kéyimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabíqma arutéta maníkóní amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa waí-wámmá ánûwaramma ibibamá ikamí-yamma naaemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yatáero.” téta agatááe.

26 ániibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíkена yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá inéta wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukaraq nói-tupaawaqa yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtukaqa óq-ami-yataaqa agamá ákûqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónaraiye.

Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtokaae.

27 anaaékaqa abapaké kaayaq-yúpáámá yanáán-áíqtábá ánatanena kéitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq máa-kayukama yemá aónamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta íyamma ôriq kéitata wemmá yáqtokaae.

28 miráitata yemá anókaq ááyama téta “keráwáqá Ítiráaeo-wayukama keqtáá yama tíwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaq uréire kéena wemá Mótetini ámáan-aimma mamá táíq kéena ketáái anó-monoq-naupaqa káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tirááe.

29 miráitata naayóbáqá Ipítiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote yagaroqtamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmenaq aokaq-mónóq-náúpáq táwî éna utaiyáá téta mirá-uraae.

30 ánibo máqtemma Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupaq uréta Póromma áyábaa umá yáqtometa máápaq kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaq aúyareqeta yukááe.

31 miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa móma tímá ámikaae.

32 ánibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kéyitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá kéyimoneta yemá móragaraq íma Póromma ikákae.

33 ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna i-wáyúkáyábá tímáyíkáitata yemá Póromma yáqtokaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nôraq uráiyo?” téna

ítama aónaraiye.

³⁴ máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétéwana yaímma-wayukama káqon-aimma kétéwana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áikóní áaimma íma iténa wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqtí-naupaq urááe.

³⁵ miráitana Póro wemá mórama naakóní oqtaráq kéwitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikamínéta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqméta kóuraae.

³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnaae waqméta kéweta ikámma púyóro.” téta tirááe.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaúpaq uwínéta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórama watáama timá ámena kéune.” téna tiráiyé. ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaaráq Karíki-aimma tinónô? kemmá timá-timiyo.

³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtîbibake miráuma náápaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena kaqmáápaqa waayukáma íma máa-marabaq uráimma minnâ íma eyábono?” téna ítama aónaraiye.

³⁹ ániibo Póro wemá tiráiyé: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márûqa Táátiti minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaq kéune.” téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye.

⁴⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaaráqíye” téna kítitana Póro wemá minnákóní oqtaráq itó-uma ayáamma múte yaútena

waayúkama yaákare maéra wemá máqte-
kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá
yímikaiye:

22

¹ “ketibâqawaayuo, ketibôutaa, kemá watáama
ténááq kéupo keráwáqá itáaro. keráwáqá kemmá
yaináné kéoe.” téna Póroma tiráiyé.

² miráitata yeráwáqá itáamma Póro wemá
Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama
kétitata yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-
áimma itaraae.

³ ánibo Póro wemá tiráiyé: “kemá Ítiráaeo-
naqa ketinóma kemmá Táátati-marukaq maqtíkáitaq
kemá Yérútáárebaq iréq anómma káureq Kaméirioe.
wemá yirááti-nakoma kemmá naayóbáqá ketáái
títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá ako-
qnáá umá Áánûqtun-aama íbêqa keráwáqá wáráaniq
umá kemá kéwaraune.

⁴ miráitaq kemá Ítun aammá itáiq-itaiq kéo-
kayukama keyíkameq aarawaamá yiwíqme máma
ánná-naupaq yíkaraune.

⁵ ánibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-
monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtábá
aónaretama ‘árainé’ téta tínoe. naayóbáqá
yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq
Tamáátikati-marabaqa Ítun-aama kéita-kayukama
koma yiwíqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa
mayéta ánnáma ínoe téq uráunaé.

Póro wemá Káríqton-annama aúkáin-aimma tiráiyé.

⁶ miráitaq Póro kemá maréq Tamáátikati-
marukoni waaqókáq kéunana aabaúgómá

miráuma wágáá aúkáammakariq kéitana páátákáá aabayápíké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráíye.

⁷ miráitaq kemá marabí yutákure kéitaunana móra-aikoma aabayápáké maará téna tiráíye. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwîqa kéono?’ tiráíye.

⁸ ánibo kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, emá náawabono?’ téq kétunana wemá yauwéqma tiráíye. ‘kemá Ítuma Náátárêtibake-nakoma kemmá mamá táwîqa kéone.’ tiráíye.

⁹ miráitata yaímma ketê yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo watáamo timá tímîn-naqa íma aónaraae.

¹⁰ miráitaq Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá nôraq ónúno?’ kétunana uyátárai-naqa Ítuma tiráíye. ‘emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayaímá aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiye.’ téna wemá tiráíye.

¹¹ miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúraitaq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónáunata yaímma ketê yagaroqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákay yáqtoqma tiwíqmeta Tamáátikatiq urááe.

¹² ánibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Áánánáyatie. wemá íraqôniq umá ketáái ámáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá ‘íraqô-nare’ téta tirááe.

¹³ min-nákómá wemá ketimakaq iréna maará-tiraiye. ‘Tóro, ketíbâko, emá kanaaráq aúramma

kararánóne.’ téna kétitaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune.

¹⁴ ániibo wemá tiráiyē. ‘ketáágáráq ketáái títaubikoni Áánûqtuma emmá awíkēna wení áaimma aónaikaē. téna wenamáárîq wení óyaupike watáama emmá timá ámikaiye.

¹⁵ miráina emá maamin-áímmá kéite aónáanna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone.

¹⁶ ániibo emá nôraq itawáq paá máano? itó-uma Ítun-awikaq nommá kéberewaqa wenáwîqa kéyenanawaqa ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.’ téna wemá tiráiyē.

Áánûqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ ániibo anaaékaqa kemá yauwéqma Yérútáarebaq uréq anó-monoq-naupaqa nuna-mummá kéteq mórāma kainapákáá umá uyátárai-naqa Ítumma aónáúnana wemá timá tímikaiye. ‘páátákáá emá maami-márúqá yuwéwaq kóāao. emá maami-márúkáqá kémaē ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áímmá íma itánóē.’ téna tiráiyē.

¹⁹ ániibo Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá kenamáárîq máqtemma monoq-náúpáq uréire kéeq enáama kéita-kayukama kéyikameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá timónaraae.

²⁰ ániibo naayóbáqá ení átē-wataama tiráinaqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mikánááráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.’ téq kētunana wemá tiráiyē.

21 emá paá kéwinaq kemá emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaana waaó.' téna Ítuma timá tímikaiye." téna Póroma tiráíye.

22 ánibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aiqtabama yeráwáqá anókaq ááyama maará téta tirááe: "wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá wemá maa-márúkáqá íma mániye." téta tirááe.

23 miráitata máqte-kayukama yeráwáqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa kéyuweta mé móyuweo téta obamá apákáma yukááe.

24 ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebûqa kámeta 'nôraq itatawáq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?' téta yeráwáqá tirááe.

25 miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáá umákareta tebûqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: "keráwáqtí ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama yainéq paá tebûqa yíméro ténawaq keráwáqtí ámáan-aimma wáiyó?" téna ítama aónaraiye.

26 ánibo kawáá-nákómá maamin-áímmá kéitena wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: "emá maamin-nákómmá nôraq umákanewa q kéono? maamin-náqá wemá Arómani-naqiye." téna timá ámikaiye.

27 ánibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna "emá Arómani-naraq máano?" téna kítitana Póro wemá "owé" téna tiráíye.

28 miráitana anó-kawaa-nakoma tiráíye: "kemá anó-moneqa meyánîq umátuweq kemá Arómani-

naqa máune.” téna titana Póroma tiráiyé: “kemma ketinóma maqtíkáitaq kemá Arómani-naqa máqe-uraune.” téna tiráiyé.

²⁹ miráitata máqtemma Póromma tebûqa ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá “Arómani-naqune” téna kétitana kawáá-nákómá ikatíq uráiyé.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúrakaq uráiyé.

³⁰ ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawáq maamin-nákóqtábámá maamin-áímmá kéteó?” téna wemá ítama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq áíkutaawana Póromma awíqmena yeqtí yúrakaq uráiyé.

23

¹ Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapi karákéna tiráiyé: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni aúrakaqa íraqôniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íkémayaune.” téna tiráiyé.

² ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáyati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata Póroni óyauqa yurákááe.

³ miráitana Póro wemá tiráiyé: “enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayamámá péqmaraanikaa kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákáá kéipoana Áánûqtuma emmá

ikamíniye. ániibo emá enamáárîq makaq ámáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-ámáán-áímmá kárate waayúkama timáyikaanata yemá ketóyauqa kéyuraraae.” téna tiráíye.

⁴ miráitata yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: “emá Áánûqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táíq kéumakaane.” téta yemá tirááe.

⁵ ániibo Póro wemá tiráíye: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máíyo? miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kétiye. ‘emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táíq umákaao.’ tiráimma minná kemá ítaraune.” téna tiráíye.

⁶ ániibo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaímma Péрати-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá káánítôre-wayukayaba maará téna tiráíye. “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. kemá Péрати-naqa máeq Péрати-nakoni áanikomune. miráitaq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáíq-itaiq kéune.” téna tiráíye.

⁷ Póro wemá mirá téna kítitata yaímma Péрати-wayukagaraq Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíqa tirááe.

⁸ miráitata Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqtí yimammá íma wáitana Áánûqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma mááe kétéwatananibo Péрати-wayukama mi-qtátááqtábá itáíq-itaiq kéoe.

⁹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá anókaq

ááyama kétéwana yaímma Pérati-wayukabike ámáan-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónáúnataama wení otaa-qtátááqá íma wáipoana Áánûqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kėtiyo?” téta yemá tirááe.

10 áníbo yeráwáqá anókariq umá unítíqqa kététa Póromma máka-ayaakaq yabitimá uréire kéeta aúma mamá yararáawaniq kéowana i-wáyúkátí anókawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yaímma i-wáyúkámá timáyíkáitata yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqtí-naupaq kóuraae.

11 áníbo nokáámma uyátárai-naqa Ítuma Póroni amakaq iréna timá ámikaiye: “enáyakoma íráqôníq kéina emá akoqnáá umá Yérútáárebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyo.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

12 óq-aabayaanapimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áikuteta mórama yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínéta urááe. miráitata yeráwáqá aáwaqa íma néta awetá umá máeta Póromma ikátuweta nainéta urááe.

13 Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taigani-kayukama maamin-áímmá timá akoqnáá urááe.

14 miráitata yemá uyátárai-monoq-wayukararabi anókayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa ínéquaa awetá umá máeta Póroma

ikátuweqtaa mikáq aáwaqa nanúnatae téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe.

15 miráinaq keráwáqá kawáá-wáyúkágáráq káánítôre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa kéune tíyana wemá timákainana kéyinaqtaa ketáámá aapaq yabíkéqtaa ikámóno.” téta tirááe.

16 ániibo Póromma ámánaakoni áanikoma anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaúpaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye.

17 miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábá tiráiyee: “emá maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa watáama timá ámino.” téna tiráiyee.

18 ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-íyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráiyee: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráiyee.

19 ániibo anó-kawaa-nakoma min-íyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráiyee: “emá nói-kataawaq timá-timinono?” téna min-íyápómmá ítama aónaraiye.

20 miráitana min-íyápógómá tiráiyee: “Íríráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta aabáyaama eqtábá Póromma awíqme káánítôre-wayukati yúrakaq kumínaqtaa ketáámá móragaraq maamin-áímmá

ítama wemmá aónanunataae.”

²¹ tiráámanibo emá yeqtí yáama íma itaao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínéta aáwaqa íma néta paá máeta íbêqa yeráwáqá aúpáq yokaa kéoe.’” téna tiráíye.

²² ánibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-íyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráíye: “maamin-áímmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuráíye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráíye.

²³ ánibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímikáíye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ánibo kaumo-wáyúkágáráq tiyáákama oóti ámûraaq wínó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáámma aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétaría-marabaq oro.

²⁴ miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amíyana wemá min-ótíbí máinaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímikáíye.

²⁵ miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáíye:

²⁶ “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kétune.

²⁷ Ítiráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáúnnama wemá

Arómani-naqune' téna kėtiqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae.

²⁸ miráitaq kemá nóin-aiiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kéteo téq kemá maamin-náqá awíqme káánítôre-wayukati yúrikaq uráune.

²⁹ ánibo wemmá ikámma puyéta ánnáma amíyátááqá wemá íma tarôq uráibo paá yeráwáqtí ámán-aikaraq naayón-ááíqtábá yeráwáqá miráuraae.

³⁰ miráitaq kemá itáúnnama yeráwáqá akoqnáá-aimma timá aúwáayakaq maréta maamin-náqá aúpáq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá timákaunana wemá enôpaq kéwepoata mikáyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaúrakaq tínoe." téna Karótiati wemá aúbama agatáíye.

³¹ mirátata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátíparááti-marukaq ko watéta

³² ánibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yauwéqmeta yeqtí-naopaq kéyewata yaímma oóti ámúraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétaría-marabaq urááe.

³³ mirátata yaímma oóti ámúraaq uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anókawaa-naqa móma kámeta Póromma awíqmeta wení aúrakaq urááe.

³⁴ ánibo anókamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma ítama aónaraiye: "emá náakake-narabono?" téna kétitana Póro wemá tiráíye: "kemá Tirítia-marabakena" téna kétitana

³⁵ ánibo anókawaa-nakoma tiráíye: "maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaqa maamin-áímmá ítama yainánúne." téna wemá

yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta Éróhini kámááni-naupaq móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

24

Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaraae.

¹ anaaékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáiyati wegáraq yaímma anó-kayukagaraq mórama yeráwáqtí yáama waeránîn-naqa áwîqa Tetúрати yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe.

² ániibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana kéyitana Tetúрати wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráiyе:

“anó-nako, emá keqtáá íraqôniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááíqa íma kéeqtaa ení aúyánákáqá máqte-marukaqa móra-yataqa íma abarokáq kéiyе.

³ miráitaqtaa ketáámá minnáyaba emmá ítama íraqôniq kéeqtaa timuqá kémaraunatae.

⁴ miráimanibo emmá wataáama timá yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái wataáama awaaraq-áímmá itánóne.

⁵ maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááíqa kéena máqte-marabaqa Ítiráaeo-wayukati aúkápimma wemá táí-aaimma tarôq kéena wemá áqnáabariq umá keqtáá Ítiráaeo-wayukabikemma wemá Náátárêti-wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwî kéumayikaiye.

6 miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataaqa tarôq kéitaqtaa ketáámá wemmá yáqtokaunatae.

7 miráimanibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítiati wemá iréna maamin-náqá akoqnáá umá awíqmena kóuraiye.

8 miráitana Arítiati wemá téna ‘maamin-náqá aabi mayakánéqa keqtááyábámá enôpaq oro.’ téna wemá timá tíkaraaiqtaae. miráipoaq emá maamin-náqá enamáárîq ítama káonenana weqtábá ketáama ‘árainé’ tíya emá aónanone.” téna Tetúрати wemá tiráiyé.

9 máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá “árainé” téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráiyé.

10 ánibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapi aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráiyé:

“kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anó-kawaa-naqa mááe. aamá ítama kényainanaq kemá akoqnáá umá yawwéqma tenúne.

11 ánibo emá enamáárîq maami-káyúkámá ítama yimónao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránááq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá kényataiyé.

12 miráitata Ítiráaeo-wayukama yemá íma kétimonawaq kemá móra-naqa unítîq-aimma ítimayikeq ánibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq íma kéeq yeráwáqtí anó-monoq-naupaqa yirááti-naupakaraq íma anó-maruqa mamá táwîqa íma uráune. ímiye.

13 ániibo íbêqa maami-káyúkámá máqten-aimma kétémanibo íma kanaaráq abarokáq yiráátin-aimma kéte.” téna Póroma óq-aimma tiráiyé:

14 “miráimanibo kemá móra-yataaqtaba emmá timá-amenunama minná aammá uyátárai-nakoma tiráátiraiye. ketí aúbi máráa-kayukama min-áqtábá ‘kaaqaari-áiné’ kéte. kemá Ítiráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái títaubikoni Áánûqtukaq anaaé kéwáreq kemá máqtemma ámáan-aima kéwareq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kánnáábímmá wáitaq kemá itáíq-itaiq kéune.

15 miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánûqtumma awé kéeq kemá Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáíq-itaiq keune.

16 ániibo ketirukómá íráqôniq kéena arupú kéitaq kemá Áánûqtugaraq aarawaatí yúrikaqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

17 ániibo kemá Yérútáárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraune. mibákémmá kemá yauwéqma ketí márûkaq iráunnama kemá Áánûqtukaq amí-yátááqá maméq iréq móneqa ketí waayúkama íma makáa-kayukama yímikaune.

18 ániibo kemá mirá kéeq anó-monoq-naupaq máeq ketí kúmiq-yataaqa mamá paá i-yátááríq kéunatama taíbaq-wayukama ketê íma áíkuteta unítíq-aimma íma wáqe-uraiye.

19 miráitamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq kémae-kayukama yeráwáqá máqe-urae.

yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakáq enaurakaq irétawaq ókaraq yeqtí watáama ítáaro.

²⁰ ánibo mi-káyúkámá min-áímmá íma timá-amiyaama maanámo máa-kayukama iyúwénatawaq káánítôre-wayukati yúrakaqa itó-uraunata otaa-qtátáárîq íuraane tiráan-aimma timá-amero.

²¹ miráimanibo kímora-yataaqa kemá maará téq tiráune. ‘Áánûqtu wemá pukáa-kayukama yauwéqma mamá itó-umayikanitaq kemá minnáyaba itáíq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnáyaba kemmá aabi kématikaae.’ téná Póroma tiráiyé.

²² ánibo anó-kawaa-naqa Píriki wemá uyátárai-nakon aammá itáíq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráiyé: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítiati wemá maakáq yínna-yupaama kemá keráwáqtí táama ítama yainánúne.” téná anó-kamaani-naqa Píriki wemá tiráiyé.

²³ ánibo anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Póromma awîqma ánná-naupaq móma ákáreraq akoqnáá-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaga wemmá áméro.” téná tiráiyé.

Píriki Póromma kaayaq-káritímáátímá ánnáma umákaraiye.

²⁴ Píriki wegáráq wení ánáakoni áwîqa Tarútíra wemá Ítiráaeo-annabiken-inimiye. miráitana Píriki yaímma-taoqa wemá Póromma ááyaitana Póro wemá iréna Ítuma keqtaá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéo-waigoni áaimma timá ámikaiye.

²⁵ miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téna ketáái túma yabi-íyábágaráq Áánûqtuma ketáámá mamá yainánîq-kanaayabagaraq wé tiráiyé. Píríki wemá maamin-áímmá kéitena ikatíq uráiyé. miráitana Píríki wemá Póromma timá ámikaiye: “anaaékaqa aamá tí-kánááráqá emmá ááyaanaa aamá máma tínópo emá kóao.” téna timákaraiye.

²⁶ miráitana Píríki wemá Póroqtaba “yaímma móneqa timíniye” téna wemá Póromma taígani-tupaama timákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uraiye.

²⁷ anaaékaqa kaayaq-kárítímáátímá kéyataitana Pótítati Péqtati wemá Píríkini-maruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraq Píríki wemá Ítiráaeo-wayukama yimuqá maraígáae téna Póromma paá ánná-naupaqa ayúwáitana máqe-uraiye.

25

¹ kaumo-yúpáámá kéyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétaría-marabake maréna yawwéqma Yérútáárebaq uráiyé.

² miráitata uyátarái-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkágáráq yeráwáqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-kamaani-nakokaq maméta urááe.

³ yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tirááe: “emá keqtáá tíwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq wemá Yérútáárebaq yíno.” téta yemá aapaq kéwinaraq aúpáké atíqtuweta ikamónáae téta tirááe.

⁴ ániibo anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráiyé: “Póro wemá Tétaría-marabaq ánná-naupaqa máipoaq kemá mibáq yawwéqma ónúne.” téna wemá tiráiyé.

5 miráinata keráwáqtí anó-kayukama yemá ketê yagaroqtamá mibáq uréta min-nákóní otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téna anó-kamaani-nakoma tiráiyé.

6 ánibo Péqtati wemá Yérútáárebaqa tiyááka-kanaama yeráwáqtê maéna wemá Tétária-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama yainái-náúpáq máena wemá yaímma-wayukama timáykáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe.

7 ánibo Ítiráaeo-wayukama yemá Yérútáárebake ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téta Póroni aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa tímá ámikaae.

8 ánibo Póro wemá tiráiyé: “kemá mórama otaa-qtátááqá íma tarôq éq ánibo Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma íma mamá táwíqa kéeq yeráwáqtí monoq-námmá íma mamá táíq kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awáágúraune.” téna Póroma tiráiyé.

9 ánibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma tímá ámikaiye: “Póro, emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq mibáqá kemá enáama ítama yainánúnô?” téna tiráiyé.

10 ánibo Póro wemá tiráiyé: “íbêqa kemá maami-náúpáq ító-uraunama maammi-náúmmá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni íraqôn ámáan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ánibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórama otaa-qtátááqá íma tarôq uráune.

11 kemá mórama kemmá tíkamma puí-

yátáárîq uráanatama minnâ kanaarâq tîkaminoe. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqtí yiyáápi yimínîqtabama móra-nakoni náápaamma íma wáíye. minnáyaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúrakaq ketáámá yainániye.” téna Póroma tiráíye.

¹² ánibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení káánítôre-wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye: “emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnabo emá kanaarâq wekáq wínóne.” téna tiráíye.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrakaq uráíye.

¹³ yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípaa Peníti wení anaanoágárâq yenákámá maréta Tétaría-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye.

¹⁴ miráitata yenákámá Tétaría-marabaqa ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna tiráíye: “naayóbáqá Píríki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq ákáráimma wemá íbêqa paá máíye.

¹⁵ miráitaq naayóbáqá kemá Yérútáárebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátárai-monoq-wayukama yemá téta ‘maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.’ tirááe.

¹⁶ ketáámá Arómani-wayukataama maamiraráá kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbímmô maráina-waigoma wenáama ítátuwena aúbi maráin-aiqtaba wemá kanaarâq tíniye. anaaékaqa ayúwáananataa yainánúnatae.

17 miráitata yemá maréta maakáq kényewaq kemá íma ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yainái-náúpáq káqon-aabayaanaapimma kemá yaímma-wayukama timáyíkaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe.

18 miráitata mi-káyúkámá yama itó-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakaí watáama íma tirááe. ímiye.

19 yemá paá yeráwáqti monoq-nááqtabá kéteta mórama pukurái-naqa wenáwíqa Ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá ‘paá máíye’ téna kétéye.

20 miráitaaq kemá maamin-áímmá itáúnnama um-maa kényaitaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. ‘emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?’ téq kemá tiráunamanibo

21 Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kététaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máíye.” téna Péqtati wemá timá yímikaiye.

22 ánibo anómma yabíkái-naqa Aagarípaawemá tiráíye: “kemá kenamáárîq maamin-nákón áma itánáaq kéune.” téna kétéitana Péqtati wemá téna “maamin-áímmá aabáyaama itánóne.” téna tiráíye.

23 káqon-aabayaanaapimma kínima Aagarípaawegáráq Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtôma yenákátí yineqá umátoreta yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq áíkuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta irááe.

24 ánibo Péqtati wemá tiráíye: “kínima Aagarípaawo,

ketáágáráq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáárebaq kémaae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétaría-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta ‘maamin-náqá wemá paá íma mánibo ikámínana puíno’ téta yemá ketúrakaq ááyama tirááe.

²⁵ miráimanibo kemá maamin-náqá aónáunnama wemá mórama otaa-qtátááqá tarôq éna puínî-qtataaqa íma wáitana wemá wenamáárîq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kétitaq kemá ‘wekácq wakúyakaanana wíniye.’ tiráune.

²⁶ miráitaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wínîn-aimma íma ítaraune. miráitaq kemá wemmá awíqme kínima Aagrípaao, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq kéyunaboq keráwáqá wenáama kítaiyaq anaaékaq kemá wení otaa-qtátááqtábá kanaaráq agayánúne.

²⁷ miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo Arómuq timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minná íma arupú íniye.” tena anókamaani-nakoma Péqtati wemá tiráíye.

26

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráíye.

¹ ániibo Aagarípa wemá tiráíye: “Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo.” téna kétitana Póro wemá ayáamma múte yaútena wenaúbi máráan-aiqtaba tínéna itata waayúkama yaákama máqe-uraae. Póro mirá téna:

2 “anó-kawaa-naqa Aagarípaa, emá ketáái áaiqtaba kéitaanaboaq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténáaq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minnâ Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémaran-aimma timá-amenune.

3 miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minnâ emá káonaane, minnáyaba emá ketáama ítama íraqôniq éwaq emá íma ábôkariq uwo.

4 ánibo Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae. naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaroqtamá kémaeqa kemá Yérútáárebaqa uréire uráune.

5 miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaaráq ketáaimma timá-aminetama minnâ kanaaráq íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááíkmá akoqnáá umá ketáái monokóni áaimma uyátáraiye.

6 miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áíkmá áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá Áánûqtuma ketáái títaubikomma akoqnáá-aimma timá yímikaitaq minnáyaba kemá itáiq-itaiq kéune.

7 ánibo ketáái títaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágááwabi nokáamma Áánûqtukaq nuna-mummá tíq-tiq umá awé kéone. ánibo anómma yabikáana-nako, kemá itáiq-itaiq kéunata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matíkaraae.

8 keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánûqtuma pukáa-

kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itaráq íma tînô?

9 naayóbáqá kemá kenamáárîqa Ítuma Náátárêtibake-nakon áwîqa mamá táíq uráune.

10 miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátárai-monoq-wayukabikemma akoqnááma matéq netuqyaammá Áánûqtuni waayúkama yáqtoqma Yérútáárebaq ánná-naupaq kényikeq yaímma-wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae.

11 miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqti monoq-náúpáq uréq ánnáma kényimeq Ítuni anaaémo wáráan-aimma yuwaígáae téq uráune. minnáyaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táíq umáyikaraune.

Póro wemá Káríqton-annama aúkain-aimma tiráíye.

12 miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma kémayaunata yemá timátíkáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune.

13 miráitana wágááma aabaúgómá aáwaqa náikánáá kéita kemá aónáúnana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna ketê yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráíye.

14 ánibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemma maará téna tiráíye. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwîqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táíq kéumayikaanaboa emá enamáárîq aú-aiqa mayánóne.’ téna min-áíkómá tiráíye.

15 ánibo Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, emá náawabono?’ tiráune. ánibo uyátárai-nakoma

wemá tiráiyē. ‘kemá Ítue. emá kemmá mamá táwîqa kéone.’ téna tiráiyē.

¹⁶ miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq iráunapoaq kemá emmá awírána emá ketí mayáináqá mááē. emá íbêqa kéite aónána-yataaqtabama máqte-kayukama kétimayiminaq ánibo anaaékaqa abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq emmá aráátenune.

¹⁷ miránaq emmá timákána Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne.

¹⁸ minnáyaba emá yeráwáqtí yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yátáápíkémhá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnáápikemma yuwéta kekáq itáíq-itaiq kéiyáq kemá yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyíkánata yemá Áánûqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokaríq umá yagaroqtamá mánoē. téna Ítuma tiráine.” téna Póroma tiráiyē.

Póroma wení mayáigón áaimma tiráiyē.

¹⁹ ánibo emá anómma yabíkáan-naqa Aagarípao, kemá Áánûqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune.

²⁰ miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáárebaq uréq mikákémhá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma Áánûqtuni átê-wataama kétimayimunata yeráwáqtí kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa íráqôn-aaimma íyábá timá yímikaune.

²¹ kemá mirá kéunata minnáyaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma tíkamineta urááē.

22 ániibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánûqtuma kemmá tíwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anó-kayukati túrapi watáama tiráiyé. miráitaq kemá íma káqon-aimma kétupo kemá naayóbáqá Mótetigaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe.

23 Áánûqtunopake tiwiránîn-nakoma wemá aú-aíqa maténa keqqtáámá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yiminiye.' téta yeráwáqá tirááe." téna Póroma tiráiyé.

24 Póro wemá mirá téna kítitana Péqtati wemá tiráiyé: "Póro! emá aíbôqnaaboq kéone! emá ení taíbaq itaí-yátáákómá emmá mamá aíbôqnaaboq kéiyé." téna Péqtati tiráiyé.

25 ániibo Póro wemá tiráiyé: "anó-nako, kemá íma aíbôqnaaboqa kéune. kemá paá túyánámmá kéiteq kétune.

26 Aagarípaa, ketáama itaao. emá maami-qtátááqtábámá káone kéite uráánaq minnáyabama kemá íma ikatíqa éq watáama kétunama maami-qtátááqá íma aúpáq abarokáq uráiyé.

27 anómma yabíkáana-naqa Aagarípaa, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá itáunama emá yetáama itaíq-itaiq kéone." téna Póroma tiráiyé.

28 ániibo anómma yabíkái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará téna timá ámikaiye: "emá maamin-áwááráq-yúpááwáq kemmá mamá Káríqton-anna-naqa káutikaano?" téna tiráiyé.

29 ániibo Póro wemá tiráiyé: "awaaraq-yúpááwábi ayáqtááq-yupaama minná kanaarác

íye. miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kêtune. egaráq yaímma-wayukama kéréwáqá maamin-áímmá kêtuna ítáa-kayukama keráwáqá Ítun anaaé waqmá ketê móraiq umá kêtikaiye. miráiyana maamin-ánnábí keráwápímmá íma wániye.

³⁰ Póro wemá mirá téna kêtitana anómma yabíkái-naqa Aagarípaá Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóuraae.

³¹ miráitata yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááe: “maamin-náqá wemá mórama ikámma puyéta ánnáma améta ínín-úmmáá-yátááqá íma tarôq uráíye.” téta tirááe.

³² ánibo Aagarípaá wemá Péqtatimma maará téna timá ámikaiye: “maamin-náqá Póro wemá ‘Arómani-wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániye’ téna íma tinnarakaa wemmá timákáanana paá yauwéqma kóine iné.” téna Aagarípaá kínima wé tiráíye.

27

Póroma únópi-káárébi maréna Arómuq uráíye.

¹ ánibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtaá timátikaawaqtaa únópi-káárébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Pórogaraq yaímma ánná-wayukagaraqa anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwîqa Yúriati wení ayáápi yíkaraae. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-wayukati i-naré.

² ánibo kemá Arúkegaraq ketáámá mórama Áátaráámítíq únópi-káárégómá Étia-marupaq

kéwitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae. ániibo móra-naqa áwîqa Áárítáákatima wemá Tetarónáikaqa Maateróniabake-nakoma wegáráq yagaroqtamá ketáátê iráiyê.

³ ániibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá íráqôniq kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónariye.

⁴ ániibo ketáámá Tááíranapakemma únópí-káárébi maréqtaa kéunanata uwáágoma keqtáá mamá táwîq kéitaqtaa íyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunatae.

⁵ miráitaqta ketáámá únókóní aúkáapi maréqtaa Tirítiabaq uréqtaa mikákémmá Paapíriya-marupaq uréqtaa ániibo mikákémmá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunatae.

⁶ ániibo mi-márúkákémmá mórana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Érékáánaqaa-marabake únópí-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq wíné kéitana wemá timátíkáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae.

⁷ miráitaqtaa ketáámá mi-únópí-káárébímmá yaákare kéweta yaímma-kanaama máqe-uraunatae. miráitana móra-maruqa Nááítatiq keyúnanata mikákémmá anón-uwaagoma keqtáá mamá táiq kéiqtaba mikáké maréqtaa Karíti-marukoni íyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóniq uráunatae.

⁸ ániibo mikákémmá maréqtaa únókóní áwabaq kégumunanata min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátía-marukoni waaqókáqá únópí-káárémá marái-márúkáq yayamá iráunatae.

9 ánibo netuqyaa-túpáámá kényataitana Ítiráaeo-wayukati aáwaqa awetá i-kánáámá yátamakitata mimórá-kánáámá uwáágoma ôriq umá kényorena únókómá yeráwáqá mamá táíq uráíye. miráitana Póro wemá maará téna timá yímikaiye:

10 “máqte-kayukama ítáaro! íbêqa ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópí-káárégáráq oótakaraq yenamá mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá waayúkagaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá tiráíye.

11 miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópí-káárémá awéqtameta uréire kéo-kayukati yáama kéitena Póron-aama íma ítaraiye.

12 ánibo min-áúkápáqá únópí-káárémá maráimárúqá uwáágo ôriq kéena íma íráqôniq uráitata mikáyúkámá yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítiabaqa únópí-káárémá maráimárúqá uwáá kényorai-kanaama íráqôniq uráitata yeráwáqá mibáq wínéta urááe.

únópímmá anón-uwaama yokáíye.

13 anaaékaqa uwáágoma mamá pááqyaniq kéitata yeráwáqá yúyanámmá ítáaniq umá únópí-káárémá maméta Karíti-aukapaq maréta urááe.

14 miráitata yeráwáqá únópí-káárébí maréta pááqya-kanaama kéowana Karíti-marukake uwááma áwiqa anón-uwaama yokáíye.

15 miráitana min-úwáágómá únópí-káárémá mamá táíq kéitana ketáámá íma kanaaráq yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae.

16 miráitaqtaa mikákémmá ketáámá maréqtaa pááqya-marukaqa Kótaq uréqtaa íyórai-aukapaqa

ketáámá anón-ummaa-yataaqa matáunatae. ketáái pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq múte makáunatae.

17 miráitata únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópi-káárémá yáqtorai-yataaqa yabítiréta ánnáma atáá umá akoqnáá kéeta yeráwáqá téta únópi-káárégómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaqa ayútuwaawana mi-káárégómá únókóni ámûraaqa mayaqqména uréire uráiyé.

18 miráimanibo anón-uwaagogaraq únókógaráqá keqtaámá tiwéqtamena uréire kéitata yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átáma oótamma mamá iyaabítaaq urááe.

19 ánibo óq-taoqa yeráwáqti iyáápiemma únópi-káárémá mamá íraqôniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááe.

20 miráitaqtaa netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama ‘náakaqtaa máuno?’ téqtaa anón-uwaama kéyoraitaqtaa ketáámá íma paá mái-tuyanamma ítaraunataamibo “táíq ónúnatae” téqtaa tiráunatae.

21 ánibo netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqti aúkáapi itó-urena tiráiyé: “keráwáqá maami-káyúkámá itáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá íma mayéqtaa máqte-qtataaqa íma aúyoranena íné.

22 miráimanibo kemá timá-timunna-aimma itáaro. keráwápikémmá móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaqa únópi-káárémá wenamáa aúyoraniye.

23 ánibo kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq

wekáq itáíq-itaiq kéunana nokáámma Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráíye.

24 'Póro, emá íma ikatíqa éwaq anómma Arómaninakoma Títaama wenaúrakaq koma itóaao. ániibo maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópi-káárébi máa-kayukama eqtábá Áánûqtuma kawáá íniye.' téna tiráíye.

25 minnáyaba waayúkama keráwáqá íma ikatíqa oro. kemá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéunapoana Áánûqtu wemá tinná-yataaqa kanaaráq tarôq íniye.

26 minnáyaba ketáámá páátákáá únópi-káárémá maméqtaa móra-marukaq onúnatae." téna Póroma tiráíye.

27 ániibo tiyááka umá títaubake kaumonókáámmá kéyataitata uwáá kéyorena ániibo móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekomma yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáanaukaama únópi-káárébi mayaímá mayáa-kayukama yúyánámmá itáama maami-káárégómá "móramarukaq kéwiye" téna yeráwáqá yúyánámmá ítiraae.

28 miráitata yeráwáqá ayáqtááq-annaraqa ummaa-yátááqá abíkumareta únópi yúwáawana kúmimma waaqókáríq uráíye. miráitaqtaa ketáámá maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta minánnámá únópi yúwáawana kúmimma waaqókáríq éna kegébaraq kukáíye.

29 ániibo únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótakaq ya kumayániye téna yeráwáqá ôriq umá ikatíqa urááe. miráitata yeráwáqá páátákáá únópi-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóni ayárepaqa kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqnápó yáqtoq-

mareta máiyana aabaúamá utaíkáae téta yeráwáqá nunamummá tirááe.

³⁰ miráitata únópí-káárébí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópí-káárégóní aipakémmá ummaa yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq yubéqtukaae.

³¹ miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákáráq yaímma i-wáyúkágáráq timá yímikaiye: “maamin-únópí-kááréíbímmá mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máiyaqa minná máqtemma keráwáqá táwîq ínoe.” téna Póroma tiráiyé.

³² ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóní ánnáma kárátuwaawana uráiyé.

³³ aabaúma utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa naígáae téna wataáama tiráiyé: “máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtáá-kanaama ketáá ikatíq umá aúyoqeqtáa aáwaqa íma naráunatae.

³⁴ miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yaímma paá-aawaqa mamá kénaiyanawaq min-ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnáyaba keráwáqá ítáaro. keráwáqtí túma íma ayáá atikaniye.”

³⁵ Póro wemá mirá kétena yeráwáqtí yúrakaaqqa yammá maténa Áánûqtumma amuqá marakéna nunamummá kétena Póro wemá yammá naráiyé.

³⁶ miráitata máqte-kayukama yeráwáqtí íyakoma íráqôniq kéitata aáwaqa mamá narááe.

³⁷ miráitaqtaa ketáámá taígani-kayukama (miráuma 276) mi únópí-kááréíbímmá máqe-uraunatae.

38 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópi-káárébikémmá aáwaq-unamma mamá únópítáá iyabótúwáawana únópi-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq umá uráiyé.

únópi-káárémá táíq uráiyé.

39 aabaúmá utamá kégaitata únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá márûqa káonetaamanibo maramá íma aónaraae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íraqôniq umá únópi-káárégóní márûqa wáitana íraqôniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wínéta urááe.

40 miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréráqá ánnáma kúma akoqnáá umáráan-annama kárátuwaawana únókóní ámûraaq wáqe-uraiye. miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátáráqá ánnáma kúma akoqnáá umáráan-annama kégareta ánibo taabaráábema múte abíkumaraawana uwáágoma yiwíqmena únókóní kegébabaq uráiyé.

41 miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóní kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá akoqnáá uráiyé. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópi-káárégóní ayáremma mamá táwîq uráiyé.

42 ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yíkamineta urááe.

43 miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna wemá yaímma-anna-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá nokótaaqa yubámeta únókóní kegébabaq urááe.

44 ánibo yaímma-wayukama únópí-káárégóní yaa aqtóráq yáqtoqma mayaqméta nokegébábaq urááe. miráitaqtaa máqte-kayukama íráqôniq umá máqe-uraunatae.

28

Póroma Mórota-marabaq máqe-uraiye.

1 ketáámá máqtemma mi-nókóní kegebabaq íréqtaa ketáá itáunama mi-márúkón áwîqa Mórota-marabare.

2 miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá mamá íráqôniq kéowana ánibo aaqá yéna yaugiqá kéitata yeráwáqá iramá agamakéta min-íraráqá keqtáá tiwíqma tikawaqtaa máqe-uraunatae.

3 ánibo Póro wemá móra ira-átáámá mamá irabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-írá-átáábí máqena kokoqá kéiqtaba min-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúraiye.

4 ánibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónamma maamin-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúrena upúkáiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe: “árimma maamin-nákómá wemá yaímma-wayukama únópí yíkamitata pukáawana ketáái maníkómá íráqôn-aamma tarôq í-nákómá wemá maami-nákóqtábámá íma paá mániye. téna maami-qtátááqá tarôq kéiye.” téta yeráwáqá tirááe.

5 miráimanibo Póro wemá maamin-íráákábáyáámmá iranóbáq awéqtáma keyuwena paá máqe-uraiye.

6 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta iqtoráinana wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqa íma abarokáq

kéiqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkóé.” téta yúyánámmá ítaraae.

⁷ min-áúkápáqá mórana maramá wáqe-uraitana mi-máraráqá yabíkái-naqa áwîqa Púbiria wemá keqtaámá mamá íráqôniq umátíkáitaqtaa ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqe-uraunatae.

⁸ ánibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárimá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóní naaúpaqa uténa min-nákóní aneqá ayáamma aráápare nunamummá kítitana min-nákómá atóbaraiye.

⁹ Póro wemá mirá kítata mi-márúkákémmá ne-tuqyaammá kari-wáyúkámá yeráwáqá keyewana Póro wemá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqtaámá íráqôniq umá tíwáqnaa kéetata ánibo yaímma-yataaqa keqtaá kétimetata tíwáqnaa umá móma únópí-káárébi tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá iráiyé.

¹¹ ánibo mi-márúkáq ketáámá kaumo-wíyómmá maéqtaa anaaékaq ketáámá maréqtaa morama únópí-káárémá Érékánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkáq ya máqe uráikaarebiqtaa uyáqtama uráunatae. miráitana únópí-káárégóní aikaqá Tútie téta yeráwáqtí maníkóní ábárawaao-aanikoratati yimammá tarôq umákáawana wáqe-uraiye.

¹² ánibo ketáámá min-únópí-káárébi maréqtaa Tírakuti-marukaq yayamá iréqtaa mi-márúkáqá kaumo-yúpáámá máqe-uraunatae.

¹³ miráitaqtaa mi-márúkákémmá ketáámá min-únópí-káárébi maréqtaa Arégiuma-marukaq

yaútûma yayamá iréqtaa mikákémmá anón-uwaama yóráitaqtaa maréqtaa Putióribaq anó-marukaq ko yamá uráunatae.

14 ánibo mi-márúkáqá yaímma Káríqton-anna-wayukama kéyimonaunata yemá keqtaá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqtê maéqtaa Arómuq uráunatae.

15 ánibo Arómuq yaímma ketíbâqawaayutaama Ítun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá itáamma keqtaáyábámá kéye téta kétewata yemá máqtemma maréta mi-márúkáq áwîqa kaumo-áúwái-náúpáqá mááketi-marukaraq wenáwîqa Áápiatibaq iréta keqtaámá aapaq ya kétimonaawaqtaa Póro wemá yemmá kéyimonena wemá Áánûqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáie.

Póroma Arómuq Áánûqtuni watáama tiráie.

16 ánibo ketáama Arómuq yayamá kéyunanata kámááni-nakoma Póroqtaba wenamá móra-naupaq máinana móra i-nákómá wekáqá yabíkáie.

17 ánibo kaumo-yúpáámá kéyataitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áikutaawana wemá maará téna tiráie: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, itáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqa íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáarebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tíkaraae.

18 miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá ítama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq kéeq

puyónúnna-aimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta urááe.

19 miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áímmá arátéwaq óqa kemá aamá ténúnna-aimma íma wáqe-uraiye. miráitaq kemá anókamaani-wayukama yááyaanata yeráwáqá ketáama ítama yainánóe. téq kemá tiráunamanibo ketíwayukama yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá íma mayikánúne.

20 ánibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-timune. miráitaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráa-qtataaqtaba kemá itáíq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá kemmá yáqtoqma akoqnáá kéíye.” téna Póroma tiráíye.

21 ánibo yemá tirááe: “Ítiráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá timá-timenata ánibo móra ketíbâqawaayutaama iréta ení watáama íma téta emmá íma timá táwîq urááe.

22 miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-aimma itánáqtaa kéune. ánibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtábágáráq yatáqma-yataapi mááe.” téta tirááe.

23 ánibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márûpaq irááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átarena énaikaqa wemá watáagon áaimma timá kétégena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráíye.

miráitana wemá Mótetini áamáan-aimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aimma kítitana maamin-áíkmá yeqtí yúyánámmá mamá íráqôniq kítitana yeráwáqá Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe.

²⁴ miráitata yaímma-wayukama wenáama kéitaawata yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútaraae.

²⁵ miráitata yeráwáqá yenamááríq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnáabaqa maará téna tiráiyé: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááítáiyani óyaukaq tiráine.

²⁶ ‘emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq timá-yimiyo.

keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

²⁷ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaíyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparáae.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtataba íkítaitataboata yúyánámmá íkéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaaó téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine.

²⁸ Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-aiiqtaba maami íráqô-mayaima Áánûqtuma keqtáá yawwéqma tiwiránî-kataama minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye. ániibo ketáámá maamin-áímmá timá-yimenatataa yemá itánoe.

29 Póro wemá mirá téna kítitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamáárîq aamá téite urááe.

30 ániibo Póroma mi-márúkákq máena kaayaq-kárítímáátígóní arupimmá móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama wení-naupaq kéyewanama wemá mamá íráqôniq umáyikaraiye.

31 miráitana wemá akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma watáama máqte-kayukama timá yímikaiye. miráitana wemá maamin-áímmá waayúkama abarokákq akoqnáá umá timá-yimiyabama móra-nakoma aammá íma aúnakaraiye.

áugen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long
tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023

0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84